

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2025

Jan Piskač

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Vývoj makroekonomických ukazatelů ve vybraných evropských zemích
Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jan Piskač**
Osobní číslo: **E22283**
Studijní program: **B0412A050011 Finance**
Téma práce: **Vývoj makroekonomických ukazatelů ve vybraných evropských zemích**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je zhodnotit vývoj makroekonomických ukazatelů ve vybraných evropských zemích. Práce vymezí problematiku makroekonomie, jejích základních cílů a nástrojů. Komparativní statistická analýza založená na veřejně dostupných datových zdrojích bude sloužit jako podklad pro formulaci závěrů o stavu a vývoji makroekonomických ukazatelů ve vybraných evropských zemích.

Osnova:

- Makroekonomické cíle a nástroje.
- Vymezení ukazatelů vhodných k hodnocení makroekonomických cílů.
- Analýza vývoje makroekonomických ukazatelů ve vybraných evropských zemích.
- Vyhodnocení výsledků a formulace závěrů.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací: **-**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BALDWIN, Richard a WYPLOSZ, Charles. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada, 2013. 584 s. ISBN 978-80-247-4568-8.
FLEISCHMANN, Luboš. *Evropská hospodářská a měnová unie v souvislostech*. Praha: Grada Publishing, 2022. 165 s. ISBN 978-80-271-1026-1.
HOLMAN, Robert. *Makroekonomie*. Praha: C.H. Beck, 2018. 480 s. ISBN 978-80-7400-541-1.
JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. Praha: Grada, 2013. 352 s. ISBN 978-80-247-4386-8.
URBAN, Jan. *Teorie národního hospodářství*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 559 s. ISBN 978-80-7357-579-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Pavel Zdražil, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2025**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Jan Černožorský, Ph.D. v.r.
garant studijního programu

V Pardubicích dne 1. září 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem Vývoj makroekonomických ukazatelů ve vybraných evropských zemích jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 29. 4. 2025

Jan Piskač v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce Ing. Pavlu Zdražilovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost a podporu při zpracování této práce.

Poděkování patří také mé rodině a blízkým za trpělivost, motivaci a podporu během celého studia.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá vývojem vybraných makroekonomických ukazatelů v pěti zemích Evropy – České republice, Slovensku, Polsku, Maďarsku a Slovinsku – v období 2013–2023. Teoretická část vymezuje základní cíle makroekonomie, její nástroje a význam jednotlivých ukazatelů. V analytické části je pomocí statistické analýzy zhodnocen vývoj a vzájemné rozdíly ve třech oblastech: ekonomická výkonnost, cenová a sociální situace a veřejné finance včetně trhu práce. Výsledky ukazují, že žádná ze sledovaných zemí nedosahuje nejlepšího výkonu ve všech ukazatelích a každá z nich má svá specifika i strukturální odlišnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Makroekonomie, makroekonomické ukazatele, ekonomická výkonnost, inflace, nezaměstnanost, HDP, veřejné finance

TITLE

Development of macroeconomic indicators in selected european countries

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on the analysis of selected macroeconomic indicators in five European countries – the Czech Republic, Slovakia, Poland, Hungary, and Slovenia – over the period 2013–2023. The theoretical part defines the core objectives of macroeconomics, its tools, and the significance of individual indicators. The analytical part uses statistical methods to evaluate the development and differences in three areas: economic performance, price and social situation, and public finance including the labor market. The results show that none of the countries achieved top performance across all indicators and that each has its own specific characteristics and structural differences.

KEYWORDS

Macroeconomics, macroeconomic indicators, economic performance, inflation, unemployment, GDP, public finances

OBSAH

ÚVOD.....	12
1 Východiska makroekonomie.....	14
1.1 Makroekonomické cíle.....	14
1.1.1 Ekonomický růst	14
1.1.2 Cenová stabilita.....	15
1.1.3 Nezaměstnanost	17
1.1.4 Vnější rovnováha	18
1.2 Makroekonomické nástroje.....	20
1.2.1 Monetární politika.....	21
1.2.2 Fiskální politika	22
1.2.3 Důchodová politika.....	23
2 Makroekonomické ukazatele	25
2.1 Ekonomická výkonnost.....	25
2.2 Cenová a sociální situace	28
2.3 Veřejné finance	30
3 Analýza makroekonomických ukazatelů	33
3.1 Metodika analýzy.....	33
3.2 Analýza ekonomické výkonnosti	33
3.2.1 HDP.....	34
3.2.2 HDP na obyvatele	35
3.2.3 Produktivita práce	37
3.2.4 Saldo běžného účtu platební bilance	39
3.3 Analýza cenové a sociální situace.....	41
3.3.1 Míra inflace	41
3.3.2 Disponibilní příjem	43
3.3.3 Míra nezaměstnanosti	44
3.4 Analýza veřejných financí	46
3.4.1 Veřejný dluh.....	46
3.4.2 Rozpočtový deficit/přebytek.....	48
3.5 Shrnutí analýzy	50

ZÁVĚR	53
POUŽITÁ LITERATURA	55

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Tabulka 1: Struktura platební bilance	19
Obrázek 1: Celkové HDP (v mil. eur)	34
Obrázek 2: HDP na obyvatele v PPS.....	36
Obrázek 3: Produktivita práce za odpracovanou hodnotu	38
Obrázek 4: Saldo běžného účtu v % HDP	40
Obrázek 5: Míra inflace v HICP	42
Obrázek 6: Disponibilní příjem v PPS na obyvatele	43
Obrázek 7: Míra nezaměstnanosti.....	45
Obrázek 8: Veřejný dluh v % HDP.....	47
Obrázek 9: Rozpočtový deficit/přebytek v % HDP	49

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČE

ČR – Česká republika

EA – Ekonomicko aktivní obyvatelstvo

EU – Evropská unie

HDP – Hrubý domácí produkt

HICP – Harmonizovaný index spotřebitelských cen

PPS – Parita kupní síly

ÚVOD

Z pohledu hospodářské politiky i ekonomického řízení je sledování makroekonomických ukazatelů nezbytné pro pochopení celkového stavu a vývoje národního hospodářství. Tyto ukazatele slouží nejen pro formulaci strategických rozhodnutí na národní úrovni, ale zároveň představují důležitý nástroj pro porovnávání jednotlivých států v rámci mezinárodního prostředí. Makroekonomické ukazatele, jako je například hrubý domácí produkt, míra inflace, nezaměstnanost či veřejný dluh, vypovídají o stabilitě, výkonnosti a celkové kondici ekonomiky dané země.

Ekonomiky členských států Evropské unie, ačkoliv jsou propojené jednotným trhem a koordinovanou politikou, vykazují v mnoha ohledech odlišnosti. Tyto rozdíly se mohou projevat v různých fázích hospodářského cyklu, v odlišných mírách nezaměstnanosti, dynamice inflace či úrovni veřejného zadlužení. Faktory, které tyto rozdíly ovlivňují, jsou často komplexní – zahrnují ekonomickou strukturu, politická rozhodnutí, investiční prostředí, ale také historické či geografické podmínky.

Makroekonomická analýza napříč zeměmi je proto vhodným prostředkem pro identifikaci silných a slabých stránek jednotlivých ekonomik, a zároveň umožňuje lépe pochopit důsledky konkrétních politických nebo ekonomických opatření. Srovnání vývoje makroekonomických ukazatelů mezi několika evropskými státy může přispět nejen k lepšímu pochopení jejich aktuálního postavení, ale také k formulaci závěrů o dlouhodobých trendech a vyhlídkách dalšího vývoje.

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů ve vybraných evropských zemích. Konkrétně bude analýza provedena v prostředí České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska a Slovinska. Tyto státy byly zvoleny z důvodu jejich geografické a historické blízkosti. Česká republika, Slovensko, Polsko a Maďarsko tvoří Visegrádskou skupinu a sdílejí podobný vývoj od přechodu k tržní ekonomice. Slovinsko bylo do výběru zahrnuto jako stát, který je těmito zemím kulturně i ekonomicky blízký a často bývá součástí regionálních srovnání. Práce je koncipována jako komparativní statistická analýza, která vychází z veřejně dostupných datových zdrojů a pokrývá období let 2013 až 2023. Na základě této analýzy je možné odpovědět na výzkumnou otázku:

Jak se vybrané země v průběhu poslední dekády vyvíjely z hlediska ekonomické výkonnosti, cenové stability, životní úrovně, trhu práce a veřejných financí?

Práce je rozdělena do tří hlavních částí. První kapitola se věnuje vymezení makroekonomických cílů, nástrojů a základních pojmů. Druhá kapitola podrobně popisuje devět vybraných makroekonomických ukazatelů, včetně jejich výpočtu, významu a souvislostí. Třetí kapitola pak obsahuje vlastní analytickou část, v níž je vývoj ukazatelů porovnán mezi jednotlivými státy. Výsledky analýzy jsou doplněny grafy a komentáři, které umožňují identifikovat hlavní trendy a rozdíly mezi ekonomikami daných zemí.

1 Východiska makroekonomie

Makroekonomie je důležitou součástí ekonomie, jako vědy. Je tedy důležité se v této oblasti orientovat a vyznat. Podle Jurečky (2013, s. 18) se v jistém smyslu stává znalost základů makroekonomie součástí ekonomické kultury. A to, protože se makroekonomie zabývá analýzou ekonomického prostředí, které obklopuje každého občana a ovlivňuje jeho každodenní život.

Makroekonomie se zaměřuje na analýzu ekonomických procesů a vztahů mezi hlavními agregáty, kterými jsou inflace, míra nezaměstnanosti a hrubý domácí produkt (HDP). V rámci makroekonomické teorie pak dochází k formulaci základních cílů, jejichž dosažení je zásadní pro stabilitu a dlouhodobý rozvoj ekonomiky. Právě tyto cíle zahrnující ekonomický růst, cenovou stabilitu, nízkou nezaměstnanost a vnější rovnováhu jsou klíčovými ukazateli, pomocí kterých lze vyhodnotit celkový stav a výkonnost hospodářství jednotlivých zemí.

1.1 Makroekonomické cíle

Makroekonomické cíle představují základní měřítka, podle kterých lze hodnotit výkonnost a stabilitu národního hospodářství. Tyto cíle slouží jako orientační body pro hospodářskou politiku vlád a centrálních bank, jejichž snahou je dosáhnout vyváženého a udržitelného ekonomického růstu. Makroekonomické cíle jsou navrženy tak, aby řešily komplexní aspekty hospodářské činnosti, jako je efektivní využívání zdrojů, stabilita cen, minimalizace nezaměstnanosti a rovnováha v mezinárodních transakcích. Dosažení těchto cílů podporuje stabilní ekonomické prostředí, které je nezbytné pro růst, inovace a zvyšování životní úrovně obyvatel.

V rámci makroekonomické teorie a praxe se ekonomové i tvůrci politik zaměřují na různé nástroje a přístupy, které napomáhají dosažení těchto cílů. Díky makroekonomickým cílům mohou vlády a centrální banky určovat priority hospodářské politiky a reagovat na změny v ekonomickém prostředí. Dosažení vyváženého rozvoje a dlouhodobé stability vyžaduje dynamickou a přizpůsobivou politiku, která je schopná reagovat na vnitřní i vnější ekonomické výzvy.

1.1.1 Ekonomický růst

Ekonomický růst je klíčovým makroekonomickým cílem, který odráží dlouhodobý rozvoj a zvyšování ekonomické výkonnosti země. Růst ekonomiky je zpravidla spojen se zvýšením výroby zboží a služeb, což přispívá k vyšší životní úrovni obyvatel a vytváří příležitosti pro zaměstnanost, investice i inovace. Ekonomický růst se často považuje za indikátor

blahobytu společnosti, neboť zajišťuje lepší využití zdrojů a posiluje odolnost hospodářství vůči vnějším šokům.

Ekonomický růst se, ale v dnešní době stává i terčem kritiky poukazující na jeho negativní důsledky. Vyskytují se totiž názory, že k růstu blahobytu dochází jen do určité úrovně, po jejímž dosažení, již blahobyt neroste, a v určitých případech se může i snižovat. Důvodem k těmto názorům jsou především negativní ekologické dopady, a také vysoké sociální náklady. (Urban 2011, s. 384)

Urban (2011, s. 372) dále uvádí, že ekonomickým růstem ekonomiky je považováno zvyšování ekonomiky, myšleno množství vyrobeného zboží a služeb, měřené zpravidla ukazatelem HDP či jiným agregátním ukazatelem, v čase. Poté uvádí, že je velmi důležité se zabývat otázkami zdrojů, či příčin ekonomického růstu – tím, jaké faktory a procesy přispívají k ekonomické výkonnosti.

Faktory, které ovlivňují ekonomický růst, zahrnují investice do kapitálu, technologický pokrok, růst kvalifikace pracovní síly a efektivní alokaci zdrojů. Moderní teorie ekonomického růstu se zaměřují na tzv. extenzivní a intenzivní růst. Extenzivní růst je založen na zvyšování objemu zdrojů, jako je práce a kapitál, zatímco intenzivní růst spočívá v zvyšování produktivity a efektivity využití těchto zdrojů, přičemž technologický pokrok hraje v těchto případech klíčovou roli.

Dlouhodobý ekonomický růst je důležitý nejen z pohledu domácí ekonomické stability, ale také z hlediska mezinárodní konkurenceschopnosti. Vlády a centrální banky se proto snaží vytvářet takové podmínky, které podporují udržitelný růst, a to například prostřednictvím investic do vzdělání, infrastruktury, výzkumu a vývoje. Tento růstový potenciál však mohou ovlivnit i další faktory, jako je politická stabilita, právní rámec, míra korupce nebo efektivita státní správy.

1.1.2 Cenová stabilita

Mezi další důležité makroekonomické cíle patří cenová stabilita. Která se charakterizuje, jako: stav ekonomiky, ve kterém se ceny zboží a služeb v čase téměř nemění. Tudíž inflace, což je růst cen zboží a služeb, je udržována na nízké a předvídatelné úrovni. Tato nízká a předvídatelná úroveň pomáhá dosahovat stabilních podmínek pro podniky, domácnosti a investory. (Hyponamíru, 2024)

Podle Holmana (2018, s. 112) je inflace peněžní jev, který je vyvolaný hlavně nadměrnou emisí peněz. Pokud tedy peněžní zásoba předbíhá poptávku po penězích, lze hovořit o inflaci. Jurečka (2013, s. 132) dále dodává, že se jedná o vzestup průměrné cenové úrovně v národním hospodářství, tedy obecné cenové hladiny, což znamená, že při zvyšování obecné cenové hladiny mohou i ceny některých služeb a zboží klesat. Naopak pokles cenové hladiny se označuje jako deflace.

V následku vysoké inflace se také dají vysledovat dopady jako ztráta kupní síly, ekonomická nejistota, negativní vliv na mezinárodní konkurenceschopnost, stoupající tendence úrokových sazeb, či negativní vliv na úspory. (Ibrecap, 2020)

Inflace se dá také měřit několika způsoby, jako index spotřebitelských cen nebo deflátor HDP, které budou představeny dále v části o výběru vhodných makroekonomických ukazatelů. Kromě běžné inflace, která je dobře viditelná, se objevují i jevy skryté a potlačené inflace, které mohou narušit stabilitu ekonomiky, aniž by byly snadno viditelné a rozpoznatelné. Jurečka (2013, s. 120) skrytou inflaci definuje jako zvyšování cen, které se nepromítá do cenových indexů. Dále uvádí že, příčinou tohoto problému může být chybné sestavení spotřebního koše, či zhoršení kvality výrobků bez změny ceny. Zatímco potlačená inflace dle jeho slov nastává v případě, že je cenový růst uměle zablokován zvyšováním cen, což je podle něho nezdravý zásah, a to z toho důvodu, že znemožňuje přirozené přizpůsobení cen reálnému trhu.

Dále se inflace dá rozlišovat podle jejího stupně. Inflace se tak na základě její výše a závažnosti dělí do tří základních stupňů, jejichž hranice nejsou přesně definovány. Prvním ze stupňů je mírná inflace někdy uváděna jako inflace plíživá, jedná se o inflaci, která se pohybuje v rámci jednociferných hodnot. Takže tento typ inflace se považuje za přívětivý, protože nijak extrémně nenarušuje důvěru hospodářských subjektů v peníze. (Urban 2011, s. 355)

Druhým stupněm je inflace pádivá, která nastává, když se míra inflace pohybuje v rámci desítek či stovek. Což už způsobuje vážné hospodářské poruchy, kdy lidé ztrácejí důvěru v peníze a vyhýbají se jejich držení, domácí ekonomika se v této situaci snaží o přechod na platby v zahraniční měně. (Urban 2011, s. 355)

Posledním stupněm je hyperinflace, což je extrémně vysoká forma inflace, při níž rostou ceny až o miliony procent ročně. Jedná se o zhroucení peněžního systému, kdy peníze už vůbec neplní svoji funkci a náklady na jejich tisk jsou vyšší než jejich následná hodnota.

K hyperinflaci docházelo v historii zejména v období po válečných konfliktech (Jurečka 2013, s. 122)

Udržení cenové stability je jedním z hlavních cílů centrálních bank. Centrální banka se snaží inflaci cílovat, což je i jedním z nástrojů monetární politiky, kdy centrální banka stanoví inflační cíl v určitém intervalu, ve kterém by se měla inflace pohybovat. Dále je velmi důležité, aby se názor centrální banky na výši daného inflačního cíle shodoval alespoň v zásadě s názorem vlády. (Jurečka 2013, s. 133)

Jak Fleischmann (2022, s. 125) vysvětluje, tak inflace je také součástí konvergenčních kritérií, které musejí splňovat země, které chtějí přijmout euro a vstoupit do eurozóny. Konkrétně by míra inflace dané země neměla překročit průměr tří nejnižších měr inflace dosažených členskými zeměmi evropské unie (EU), o více než 1,5 procentního bodu. (Baldwin, Wyplosz 2013, s. 452)

1.1.3 Nezaměstnanost

Mezi makroekonomické cíle je zahrnuta také nezaměstnanost. Lipovská (2017, s. 89) ve své publikaci uvádí, že nezaměstnanost je pro všechny neekonomicky zaměřené lidi právě tím nejdůležitějším makroekonomickým pojmem. A to zejména z důvodu, že se poji nižší životní úrovní a zastaráváním lidského kapitálu.

Za nezaměstnané jsou považováni jedinci v produktivním věku, kteří jsou bez práce a aktivně ji hledají. Tudíž jedinci, kteří jsou už v důchodu či zdravotně postižení se do nezaměstnanosti obecně nezahrnují. Nezaměstnanost je přirozený jev a nelze ji nikdy zcela vymýtit. (CFI 2024)

Dále je z hlediska nezaměstnanosti velmi důležitý její struktura, a to zejména z hlediska doby trvání nezaměstnanosti. Která se dělí na nezaměstnanost krátkodobou, která není nijak závažným problémem a její trvání se pohybuje v rozmezí několika týdnů. Závažnějším problémem je pak nezaměstnanost dlouhodobá, za kterou se považuje nezaměstnanost trvajících více než jeden rok. V tomto případě se začínají projevovat i negativní faktory nepříznivě ovlivňující kvalifikaci daných jedinců, jejich psychiku, či sociální pozici. Obvykle se vyšší míra nezaměstnanosti vyskytuje u mladší populace, které i přes teoretické znalosti schází hlavně zkušenosti praktické. (Jurečka 2013, s. 163)

Dále se podle příčiny, která vede k nezaměstnanosti rozlišují základní typy nezaměstnanosti. Prvním z typů je nezaměstnanost frikční, která je způsobena zejména migrací osob mezi regiony, mateřskými dovolenými, či změnou zaměstnání, z většiny se jedná

o krátkodobou nezaměstnanost, která může být i prospěšná, a to díky tomu, že lidé se při změně zaměstnání snaží optimálně alokovat své pracovní schopnosti. (Jurečka 2013, s. 165)

Dalším typem je nezaměstnanost sezónní, která je spojena se sezónností určitých zaměstnání, kdy po skončení produktivní sezóny, pro lidi není práce. Zemědělství, stavebnictví, či turistické služby jsou právě sezónní nezaměstnaností charakteristické. (Lipovská 2017, s. 91)

Třetím typem je nezaměstnanost strukturální, o kterou se jedná při nesouladu kvalifikační a profesní struktury nabízené, a poptávané práce. Mezi příčiny této nezaměstnanosti se řadí zejména změna struktury ekonomiky, či technologický pokrok, při kterém jsou například některé pracovní pozice nahrazeny automatizovanými nebo robotizovanými pracovišti. (Mankiw 2017, s. 585)

Čtvrtým typem je nezaměstnanost cyklická, která podle Lipovské (2017, s. 91) vzniká v důsledku hospodářských krizí, protože zaměstnavatelé obvykle v této situaci propouštějí, aby snížili své náklady.

Posledním, ač poněkud speciálním typem je skrytá nezaměstnanost. Dle Jurečky (2013, s. 166) se jedná o nezaměstnanost, která se z různých důvodů vyhýbá statistickým šetřením. Mezi důvody může patřit například nezaměstnanost v rozvojových zemích s vysokým podílem zemědělství, protože nadbytek těchto nezaměstnaných dokáže půda dočasně zaměstnat.

1.1.4 Vnější rovnováha

Posledním ze základních makroekonomických cílů je vnější ekonomická rovnováha, která je posuzována zejména dle platební bilance vybraného státu. Která vznikla zejména díky neustále navyšující se propojenosti světové ekonomiky a rozvoji mezinárodního obchodu. Do výkazu platební bilance totiž státy zaznamenávají mezinárodní toky. Platební bilance je důležitá jak pro zachycení současného vývoje, tak také pro odhady budoucího vývoje měnových kurzů. (Jurečka 2013, s. 346)

Pro platební bilanci je důležité, že se jedná o výkaz, který sleduje a zachycuje ekonomické transakce, to znamená peněžní i nepeněžní transakce, mezi rezidenty a nerezidenty za určité období. Jeho základní zkrácená struktura obsahuje běžný účet, kapitálový účet a finanční účet, jehož součástí jsou také rezervní aktiva. Ostatně Tabulka 1 tuto strukturu znázorňuje. (ČNB, 2025)

Tabulka 1: Struktura platební bilance

Běžný účet
Zboží
Služby
Prvotní důchody
Druhotné důchody
Kapitálový účet
Finanční účet
Přímé investice
Portfoliové investice
Finanční deriváty
Ostatní investice
Rezervní aktiva
Čisté půjčky/výpůjčky (saldo běžného a kapitálového účtu)
Čisté půjčky/výpůjčky (saldo finančního účtu)

Zdroj: Vlastní zpracování podle ČNB (2025)

Na běžném účtu jsou zachyceny toky zboží a služeb, Jurečka (2013, s. 350) označuje tyto toky jedním pojmem obchodní bilance a dále uvádí, že je v ní vyobrazen rozdíl mezi exportem a importem výrobků a zboží. Pokud tedy export převyšuje import jedná se o přebytek obchodní bilance, v opačném případě se jedná o deficit.

Další položkou z běžného účtu je bilance služeb, která vyjadřuje rozdíl mezi vyvezenými a dovezenými službami. Následně položka prvotní důchody, která dle Jurečky (2013, s. 350) obsahuje rozdíl mezi platbami za používání kapitálu výrobních faktorů, jako je práce, půda, či přírodní zdroje. Konkrétně dle Kurzy.cz (2024) jsou v prvotních důchodech zařazeny úroky, dividendy, reinvestované zisky, pracovní příjmy, daně a dotace na produkci a dovoz. Poslední položkou běžného účtu jsou druhotné důchody, které dle Jurečky (2013, s. 350) sledují

jednostranné platby, při kterých nevzniká pohledávka ani závazek k zahraničním subjektům. Kurzy.cz (2024) tyto platby specifikuje na daně, sociální dávky a převody mezi domácnostmi.

Dalším bodem struktury je kapitálový účet, který je tvořen převody nevyrobených nefinančních aktiv, jedná se zejména o nehmotné převody práva jako licence nebo pozemky. (ČNB, 2025)

Na finančním účtu jsou zachyceny čisté přírůstky a úbytky finančních aktiv a pasiv v následném podrobnějším členění na přímé investice, portfoliové investice, finanční deriváty, ostatní deriváty a rezervní aktiva. (ČNB, 2025)

Přímé investice, jsou podle Jurečky (2013, s. 351) charakterizovány jako získání kontroly nad domácím podnikatelským subjektem. Za portfoliové investice považuje zejména nákupy cenných papírů na burzách, kdy se nepředpokládá většinový podíl, či podíl na řízení instituce. Dle Eurostatu (2017) jsou finanční deriváty finanční nástroje vázané na jiný finanční nástroj, než je zahrnut v předchozích investicích a jejichž prostřednictvím je možné obchodovat na finančních trzích s konkrétními finančními riziky. Do ostatních derivátů řadí už jen zbytek derivátů, mezi něž například patří oběživo, vklady, obchodní úvěry a půjčky. Rezervní aktiva zahrnují finanční aktiva v cizí měně.

Položka chyby a opomenutí slouží jako vyrovnávací účet, který vyrovnává rozdíl mezi saldy běžného a kapitálového účtu na straně jedné a finančního účtu na straně druhé. (ČNB, 2025)

Holman (2018, s. 124) ještě dodává, že účetního pohledu na platební bilanci, se dle principů podvojného účetnictví musí každá položka platební bilance zapsat dvakrát, a to jednou se znaménkem plus a podruhé se znaménkem mínus. A vnější rovnováhy je tedy dosaženo za podmínky, kdy je saldo běžného účtu vyrovnáno opačným saldem finančního účtu a nástrojem, který nastoluje tuto rovnováhu, je měnový kurz.

1.2 Makroekonomické nástroje

Makroekonomické nástroje jsou prostředky, které ekonomické subjekty, zejména vlády a centrální banky, využívají k ovlivnění ekonomického prostředí s cílem dosáhnout již dříve popsaných makroekonomických cílů. Tyto nástroje mohou být různého charakteru a jejich použití závisí na aktuálním stavu ekonomiky a na prioritách hospodářské politiky.

Využití makroekonomických nástrojů se liší podle aktuálních ekonomických podmínek, přičemž jejich efektivita závisí na vhodném načasování, správné kombinaci a kvalitní koordinaci mezi jednotlivými složkami ekonomické politiky.

V následující části budou představeny tři nejvýznamnější makroekonomické nástroje, mezi které se řadí monetární politika, fiskální politika a politika důchodová. Vybrané nástroje představují základní prostředky pro regulaci ekonomické aktivity a stabilizaci hospodářského vývoje, přičemž každý z nich má své specifické mechanismy a oblasti působnosti.

1.2.1 Monetární politika

Jedním z makroekonomických nástrojů je monetární politika, která dle Mankiwa (2017, s. 610) je zaměřena na regulaci peněz v oběhu a pouze centrální banka může emitovat peníze, což znamená, že právě pouze centrální banka může vydávat a stahovat peníze z oběhu. Kdy jejich stahováním mění množství nabízených peněz, úrokové míry a podmínky, za kterých se nově emitované peníze dostávají do oběhu v podobě úvěru. Dále dodává, že tyto operace následně ovlivní všechny čtyři základní makroekonomické cíle.

Podle Jurečky (2013, s. 188) je hlavním cílem této politiky udržení cenové stability, a mezi další cíle následně řadí udržení ekonomického růstu, vnější rovnováhu a plnou zaměstnanost. Ostatních cílů však může dosahovat pouze v případě, že rozhodnutí k jejich dosažení nejsou v rozporu s rozhodnutími o dosažení primárního cíle.

Podle Holmana (2018, s. 342) existují také dva typy přístupu k monetární politice, a to expanzivní měnová politika, při které centrální banky zvyšují nabídku peněz za účelem snížení nezaměstnanosti, posílení hospodářského růstu a povzbuzení investic. Na druhé straně je dle jeho slov restriktivní měnová politika, která snižuje nabídku peněz, a tím omezuje míru inflace, ale navyšuje tím nezaměstnanost a zpomaluje ekonomický růst.

Nástroje k dosahování těchto cílů se rozdělují na přímé a nepřímé. Kdy mezi přímé nástroje Holman (2018, s. 388) řadí regulaci investiční činnosti, díky které stát určí limit investičních úvěrů, dále mezi přímé nástroje řadí regulaci spotřebních úvěrů, kdy státní orgány mohou určit maximální dobu splatnosti při prodeji na splátky, mezi tyto nástroje patří také například stanovení úvěrových stropů, odebrání bankovní licence, či dočasné pozastavení úvěrové činnosti.

Podle Jurečky (2013, s. 189) však mnohem častěji bývají využívány nástroje nepřímé, které působí plošně na všechny ekonomické subjekty na finančním trhu a řadí mezi ně operace na volném trhu a intervence na devizových trzích.

Operace na volném trhu dle Jurečky (2013, s. 190) jsou nákupy a prodeje státních obligací, a to centrální bankou s cílem ovlivnit úrokovou míru. Například pokud je politika nastavena

restriktivně, může centrální banka prodávat obligace. Díky tomuto kroku centrální banka odčerpává peníze z ekonomiky, protože i když peníze putují do centrální banky, tak právě zde neplní své klasické peněžní funkce. Při expanzivním nastavení politiky obligace naopak nakupuje a tím přidává peníze do oběhu.

Co se týče intervencí na devizových trzích tak Kurzy.cz (2022) uvádí, že se jedná o obchody na devizovém trhu, kterými centrální banka ovlivňuje měnový kurz domácí měny.

Povinné minimální rezervy dle Holman (2018, s. 389) jsou dány určitým minimálním procentem objemu peněžních prostředků, které musí mít každá obchodní banka uložené u banky centrální. A dále uvádí, že čím jsou povinné minimální rezervy vyšší, tím více se snižuje objem peněz v oběhu. Také konstatuje, že pohyb procenta povinných minimálních rezerv výrazně ovlivňuje úvěrovou schopnost banky a z toho důvodu centrální banka činí úpravy velice zřídka.

Posledním zmíněným nepřímým nástrojem jsou diskontní sazby, kterými jsou myšleny podle Mankiwa (2017, s. 633) úrokové sazby, za které poskytuje centrální banka úvěry obchodním bankám. Vysvětluje tedy, že při zvednutí diskontní sazby to znamená zvýšení ceny peněz, v jehož důsledku obchodní banky snižují nabídku peněz svým běžným klientům.

1.2.2 Fiskální politika

Druhým vybraným makroekonomickým nástrojem je fiskální politika neboli politika rozpočtová, kterou Jurečka (2013, s. 216) vysvětluje jako snahu o ovlivňování ekonomických procesů za pomoci nástrojů jako jsou výdaje ze státního rozpočtu, cla nebo daně. Baldwin a Wyplosz (2013, s. 482) dodávají, že implementace fiskální politiky, kvůli existenci výrazných zpoždění, postupuje v dílčích krocích, a tudíž je i velmi zdlouhavá. Což je velkým rozdílem oproti měnové politice, ve které centrální banka může o svých krocích rozhodovat v rámci kratšího časového úseku.

Hlavním nástrojem fiskální politiky je státní rozpočet, který má ve svojí struktuře stranu příjmů a stranu výdajů. Strana příjmů tvořena zejména daňovými příjmy, a to jak z přímých, tak i nepřímých daní.

Co se týče daně obecně tak podle Jurečky (2013, s. 220) se jedná o povinnou, zákonem určenou platbu do veřejného rozpočtu. Přímé daně platí podle Baldwina a Wyplosze (2013, s. 483) poplatníci pravidelně v závislosti na jejich majetku nebo příjmu. Dále jsou charakteristické tím, že placením přímých daní jsou zatíženi poplatníci, kteří si je musí i sami vypočítat a odvést.

Výběřím těchto daní jsou pověřeny finanční úřady. Dále uvádí, že nepřímé daně jsou již zahrnuty v cenách prodávaného zboží, či poskytovaných služeb a do státního rozpočtu je odvádí prodejce zboží, popřípadě poskytovatel služeb. Zbytek příjmů státního rozpočtu tvoří ostatní příjmy mezi, které patří například úroky, nájemné nebo splátky zahraničního úvěru

Druhou stranou státního rozpočtu jsou výdaje kam se podle Jurečky (2013, s. 224) například řadí výdaje do zdravotnictví, školství, kultury, výzkumu a vývoje, státní správy, ochrany životního prostředí apod.

Podle KB (2025), musí být rozpočet po jeho sestavení schválen parlamentem a může být sestaven buď jako vyrovnaný, kdy se příjmy rovnají výdajům, přebytkový, kdy příjmy převyšují výdaje, nebo jako deficitní, kdy jsou příjmy nižší než výdaje.

Dále jako nástroje fiskální politiky Jurečka (2013, s. 218) uvádí diskreční opatření a vestavěné stabilizátory. Kdy diskreční opatření jsou jednorázovými rozhodnutími o fiskálních opatřeních, které vláda přijímá na základě makroekonomické situace. Řadí mezi ně například změny daňových sazeb. Dále Orangeacademy (2023) uvádí, že vestavěné stabilizátory fungují automaticky a mají za úkol vyrovnávat výkyvy v ekonomice. Mezi příklady řadí progresivní daně z příjmu nebo podporu nezaměstnanosti.

1.2.3 Důchodová politika

Důchodová politika bývá často předmětem diskusí kvůli svým potenciálním dopadům na ekonomiku. Zastánci této politiky argumentují, že přímá regulace mezd a cen může účinně předejít inflační spirále a stabilizovat ekonomiku v krátkodobém horizontu. Na druhou stranu kritici upozorňují na možné negativní důsledky, jako je omezení konkurence, pokles motivace k inovacím, či vznik černého trhu. Efektivita důchodové politiky také závisí na schopnosti státních institucí důsledně kontrolovat dodržování nařízení a na aktuálních ekonomických podmínkách. Proto bývá tento nástroj považován za krajní řešení, které se využívá pouze v situacích, kdy jiné makroekonomické politiky nepřinášejí požadované výsledky.

Je také označována jako mzdová, či cenová politika. Podle Vover (2018) stát díky tomuto nástroji působí na ceny výrobních faktorů a úkolem důchodové politiky je snížit cenovou hladinu.

Z pohledu ekonomické teorie existují různé přístupy k přerozdělování příjmů. Utilitarismus vychází z předpokladu, že cílem vlády by mělo být maximalizovat celkovou užitečnost ve společnosti. Zároveň předpokládá, že dodatečný příjem přináší vyšší užitek chudším

jednotlivcům než bohatším. Na základě tohoto předpokladu utilitaristé obhajují mírné přerozdělování příjmů například prostřednictvím daní a transferů, ale současně varují před přílišnou rovností, která by mohla snížit motivaci k práci a celkovou produkci. (Mankiw 2017, s. 410)

Oproti tomu liberalismus, se zaměřuje na snahu maximalizovat blahobyť nejhůře postavených členů společnosti. Tento přístup považuje přerozdělování příjmů za formu sociálního pojištění, které chrání jednotlivce před rizikem chudoby v případě, že by se ocitl na spodním konci příjmového spektra. (Mankiw 2017, s. 411)

Podle Mankiwa (2017, s. 413) důchodová politika zahrnuje nástroje jako jsou minimální mzdy, sociální dávky, záporná daň z příjmu či naturální plnění, jako například potravinové poukázky nebo přístup ke zdravotní péči. Každý z těchto nástrojů má své výhody i nevýhody, a klíčovým úkolem tvůrců hospodářské politiky je nalézt rovnováhu mezi podporou nejzranitelnějších skupin obyvatel a zachováním dostatečných ekonomických motivací k práci a podnikání.

2 Makroekonomické ukazatele

Výběr správných makroekonomických ukazatelů je zásadní pro komplexní analýzu hospodářského vývoje a srovnání ekonomické situace mezi jednotlivými zeměmi. Každý zvolený ukazatel poskytuje jedinečný pohled na určitou oblast ekonomiky, a společně umožňují vytvořit ucelený obraz o její výkonnosti a stabilitě. Výběr ukazatelů reflektuje jejich význam pro posouzení celkového ekonomického zdraví, efektivity hospodářské politiky a životní úrovně obyvatel. Zajišťují komplexní pohled na výkon hospodářství, přičemž každý z nich přináší specifické informace, které napomáhají k objektivnímu porovnání vybraných zemí.

Při volbě vhodných ukazatelů je důležité zohlednit nejen jejich význam a interpretaci, ale také dostupnost relevantních a spolehlivých dat. V této části je představeno devět klíčových makroekonomických ukazatelů, které zastupují různé oblasti – ekonomickou výkonnost (HDP, HDP na obyvatele, produktivita práce, saldo běžného účtu), cenovou a sociální situaci (míra inflace, disponibilní příjem, míra nezaměstnanosti) a veřejné finance (veřejný dluh, rozpočtový deficit/přebytek). Tyto ukazatele poskytují ucelený pohled na ekonomickou situaci země a umožňují identifikovat její silné a slabé stránky.

V podkapitolách budou jednotlivé makroekonomické ukazatele podrobně popsány a vysvětleny z hlediska jejich významu, metodologie výpočtu a praktického využití. Bude poskytnut teoretický základ pro následnou analýzu a porovnání ekonomických ukazatelů vybraných pěti zemí Evropské unie.

2.1 Ekonomická výkonnost

Ekonomická výkonnost patří mezi nejdůležitější oblasti makroekonomického hodnocení jednotlivých států. Jejím prostřednictvím se zjišťuje, jak efektivně, a v jakém rozsahu daná ekonomika vytváří statky a služby, tedy jakou hodnotu produkuje v daném časovém období. Hodnocení výkonnosti národního hospodářství je zásadní nejen z pohledu ekonomické stability a růstu, ale také jako východisko pro tvorbu hospodářské politiky a porovnání mezi jednotlivými zeměmi.

Hrubý domácí produkt je jeden z klíčových makroekonomických ukazatelů, který se používá pro určení výkonnosti ekonomiky. Mankiw (2017, s. 476) definuje HDP jako tržní hodnotu všech finálních statků a služeb vyrobených v dané ekonomice za určité období. Upřesňuje, že tržní hodnotou je myšlena tržní cena, za kterou jsou lidé ochotni statek či službu nakoupit. Dále uvádí, že pod pojmem všech, jsou myšleny všechny statky a služby, které byly vyprodukovány ekonomikou a legálně prodány, takže v HDP nejsou zahrnuty statky a služby prodané

nelegálně, či ty, které nikdy nevstoupí na trh a jsou vyprodukovány a spotřebovány domácnostmi. Za finální jsou považovány produkty, které jsou plně dokončeny a prodány. Danou ekonomiku rozumí hodnotu produkce vyrobené na území určitého státu. A za určité období považuje, produkci v daném časovém intervalu.

Pro výpočet HDP se používají tři základní způsoby, a to produkční metoda, výdajová metoda a důchodová metoda. Produkční metoda HDP se vypočítá jako součet HDP jednotlivých výrobních sektorů, které se podílely na vzniku produktu. (Finance, 2017)

Výdajová metoda je souhrn výdajů jednotlivých sektorů na nákup finálních výrobků a služeb. V této metodě je využíván vzoreček (1):

$$\text{HDP} = C + I + G + X \quad (1)$$

kde písmenem C jsou označeny výdaje domácnosti na spotřebu, písmenem I soukromé hrubé domácí investice, písmenem G výdaje státu na nákup výrobků a služeb a písmenem X čistý export, tedy export očištěný o import. Jedná se také o metodu, která je v praxi nejvíce využívána. (Finance, 2017)

Další možností výpočtu je metoda důchodová, která spočívá v součtu všech důchodů při výrobě. Pro tuto metodu se využívá vzoreček (2):

$$\text{HDP} = w + r + z + i + y + a + n. \quad (2)$$

Písmeno w označuje hrubé mzdy, písmeno r renty, písmeno z zisk, písmeno i čisté úroky, písmeno y důchody ze samozaměstnání, písmeno a amortizaci a písmeno n nepřímé daně. (Finance, 2017)

Vyšší HDP zpravidla signalizuje vyšší životní úroveň a silnější ekonomiku státu. Každopádně růst celkového HDP nemusí znamenat rovnoměrnou distribuci bohatství mezi všechny skupiny obyvatel. Dále také nezachycuje všechny aspekty lidského života a kvalitativní faktory. Mezi které Mankiw (2017, s. 487) řadí například kvalitu životního prostředí, ke které uvádí, že HDP nebere v úvahu negativní dopady na životní prostředí, protože zvýšení výroby za cenu negativního dopadu na ovzduší sice zvýší HDP, ale současně zhoršuje zdraví a kvalitu života obyvatelstva.

HDP tedy dobře měří objem ekonomické produkce a výdajů, ale ne všechny důležité složky blahobytu a kvality života. Dále je taky jasné, že větší země budou mít zpravidla větší celkové

HDP, a proto je vhodné zohledňovat v ekonomické výkonnosti také velikost populace, což umožňuje ukazatel HDP na obyvatele.

HDP na obyvatele vyjadřuje ekonomický výkon státu přepočtený na jednoho obyvatele. Stejně jako celkové HDP zobrazuje prosperitu a životní úroveň obyvatelstva, a vyšší hodnota obvykle znamená vyšší životní úroveň.

Vypočítává se jako podíl celkového HDP a počtu obyvatel. Slouží tedy k porovnávání zemí bez ohledu na jejich velikost nebo populaci. Mezi faktory ovlivňující velikost HDP na obyvatele patří velikost celkového HDP, demografický vývoj a populační růst, a v neposlední řadě také produktivita práce a technologická úroveň. (Investopedia, 2024)

Důležitost tohoto uživatele se projevuje například při rozhodování firem o mezinárodní expanzi, protože vyšší hodnota HDP na obyvatele většinou značí bohatší trh, a tím pádem i atraktivnější pro luxusní zboží, či premiérové služby. Dále tento ukazatel poskytuje přehled o ekonomickém blahobytu dané země a pomáhá firmám posuzovat stabilitu trhu a lépe pak řídit rizika spojená s hospodářským poklesem. (Focuseconomics, 2024)

Dále také často slouží k hodnocení prosperity zemí a je používán finančními institucemi, investory i vládami pro strategická rozhodnutí a ekonomické klasifikace. Ale opět není však dokonalým měřítkem – nebere v úvahu příjmovou nerovnost, stínovou ekonomiku ani kvalitu života. (Investopedia, 2024)

Jako další makroekonomický ukazatel pro měření výkonnosti byla zvolena **produktivita práce**. Vyjadřuje, kolik produkce je vytvořeno jedním pracovníkem, za jednu odpracovanou hodinu, či za určité časové období. (Workintense, 2025)

Obecně se produktivita práce podle Workintense (2025) vypočítá jako podíl vstupů a výstupu, v této práci bude kladen důraz zejména na produktivitu práce za odpracovanou hodinu, která se vypočítá jako (3):

$$\text{produktivita práce} = (\text{objem produkce}) / (\text{počet odpracovaných hodin}) \quad (3)$$

Mezi faktory, které nejvíce ovlivňují produktivitu práce Jenprace.cz (2023) řadí kvalifikaci zaměstnanců, jejich motivaci, pracovní prostředí a firemní kulturu, ve které se pohybují, technologie, se kterými pracují, a organizace či řízení firmy. Čím dokonalejší či rozvinutější tyto faktory jsou, tím více se produktivita práce zvedá.

Zvýšení produktivity práce lze dosáhnout několika způsoby, které se týkají jak výnosové, tak nákladové stránky podniku. Mezi hlavní přístupy patří růst tržeb, a to buď zvýšením cen nebo objemu prodaných výrobků, a to například prostřednictvím inovací, které zvyšují atraktivitu produktů. Produktivitu lze rovněž podpořit rozšířením výroby, investicemi do nových technologií, přeškolením pracovníků či efektivním využitím stávajících kapacit. Z hlediska nákladů se podniky zaměřují na optimalizaci materiálových vstupů, energií, služeb a skladování. Klíčové je, aby jednotlivé kroky směřující ke zvýšení produktivity byly navzájem sladěné a odpovídaly charakteru činnosti podniku. (Jenprace.cz, 2023)

V souvislosti s hodnocením ekonomické výkonnosti je důležité sledovat i míru zapojení země do mezinárodního obchodu. V tomto kontextu je zařazeno **saldo běžného účtu platební bilance**, které, ač se jasně liší od ostatních ukazatelů, poskytuje cenné informace o vnější rovnováze ekonomiky a její konkurenceschopnosti na světových trzích. Jednotlivé prvky běžného účtu platební bilance byly představeny v kapitole o vnější rovnováze. Toto saldo bude v analytické části zobrazeno v poměru k HDP.

Přebytek běžného účtu značí, že země více exportuje zboží, služeb a kapitálových výnosů, než kolik jich dováží či vyplácí do zahraničí, což může být vnímáno jako znak konkurenceschopnosti a ekonomické síly. Naopak dlouhodobý deficit může signalizovat strukturální problémy v hospodářství nebo závislost na zahraničním kapitálu. Vývoj běžného účtu je ovlivňován celou řadou faktorů, jako je vývoj směnných kurzů, úrokových sazeb, mezinárodní poptávka, úroveň domácích úspor a investic, ale také politická stabilita a fiskální politika. (Holman, 2018, s. 130)

2.2 Cenová a sociální situace

Cenová a sociální situace tvoří důležitou součást makroekonomického pohledu na stav národního hospodářství, neboť přímo ovlivňuje životní úroveň obyvatel a stabilitu prostředí pro podnikání. Kombinací ukazatelů, které představuje tato kapitola, lze lépe porozumět kupní síle obyvatelstva, dynamice cen, podmínkám na trhu práce, a celkové hospodářské situaci státu.

Prvním zvoleným ukazatelem v této kapitole je **míra inflace**. V ČR se pro měření cenové hladiny nejčastěji využívá index spotřebitelských cen. Dle Jurečky (2013, s. 134) tento index vyjadřuje změnu cen výrobků a služeb, které jsou nakupovány domácnostmi. Jeho hlavním principem je srovnávání prostředků, které jsou potřeba na nákup výrobků a služeb ze spotřebního koše, a to ve dvou srovnávaných obdobích. S tím, že za spotřební koš je považován soubor vybraných výrobků a služeb, který sestavuje Český statistický úřad. Index

spotřebitelských cen se vypočítá jako podíl hodnoty daného spotřebního koše v cenách běžného roku ku hodnotě daného spotřebního koše v cenách základního období, vynásobený stem pro získání procentuálního vyjádření.

Harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP) se používá pro srovnávání v rámci EU. HICP podle Fleischmann (2022, s. 125) srovnává průměrnou změnu cen placenými domácnostmi za výrobků a služby ze spotřebního koše v čase. Má společnou metodiku pro všechny státy EU, aby se zajistila možnost porovnání míry inflace mezi zeměmi. Meziroční míra inflace se vypočítá jako (4):

$$\text{Míra inflace} = ((\text{HICP}_t - \text{HICP}_{t-1}) / \text{HICP}_{t-1}) * 100 \quad (4)$$

kdy HICP_t značí hodnotu v aktuálním období, a HICP_{t-1} značí hodnotu v období předešlém.

Existují určité rozdíly mezi strukturou spotřebního koše ČR a mezi strukturou spotřebního koše EU. ČNB (2021) uvádí například rozdíl v odlišném přístupu k imputovanému nájemnému, protože národní koncept nájemnému přikládá poměrně vysokou váhu, tak ten evropský ho vůbec nezohledňuje. Dále mají v indexu HICP vyšší váhu například potraviny a nealkoholické nápoje.

Dalším zvoleným ukazatelem je **disponibilní příjem domácností**. Slouží k posouzení životní úrovně obyvatel. Podle Investopedia (2025) je disponibilní příjem část příjmu, která jednotlivci či domácnosti zůstane po zaplacení všech povinných daní a zákonných odvodů. Jedná se o čistý příjem, který může být využit na spotřebu nebo úspory.

Dle Investopedia (2025) se nejčastěji vypočítá podle vzorečku (5):

$$\text{Disponibilní příjem} = \text{celkový příjem} - \text{daně} - \text{povinné odvody} \quad (5)$$

Celkový příjem zahrnuje hrubé mzdy a další výdělků. Povinné odvody zahrnují nejen daně, ale také příspěvky na sociální zabezpečení či zdravotní pojištění. Disponibilní příjem je klíčovým ukazatelem finanční situace domácností.

Mezi faktory ovlivňující výši disponibilního příjmu, Tutor2u (2024) řadí například úroveň příjmů, ekonomická situace, daňová politika státu, kdy snížení daní zvyšuje disponibilní příjem, a naopak, v neposlední řadě mezi faktory řadí také výši sociálních dávek.

Míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl zaměstnaných osob na celkové pracovní síle. Za pracovní sílu se považují všichni ekonomicky aktivní lidé (EA). Tedy ti lidé, kteří dovršili věku nejméně 15 let a dají se považovat za zaměstnané či nezaměstnané. Mezi zaměstnané patří

ti, kteří mají placené zaměstnání či samy provozují samostatně výdělečnou činnost. Mezi nezaměstnané patří ti, kteří nejsou zaměstnání zaměstnavatelem nebo nejsou samozaměstnaní, dále musí splňovat podmínku, že aktivně se o práci ucházejí, ať už prostřednictvím úřadu práce či soukromé zprostředkovatelny práce. A v neposlední řadě jsou také schopni nastoupit do zaměstnání nejpozději do 14 pracovních dnů. Mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo se tedy neřadí studenti, ženy v domácnosti, invalidé či lidé v důchodu. (ČSÚ, 2021)

Míra nezaměstnanosti se vyjadřuje procentem nezaměstnaných osob z ekonomicky aktivního obyvatelstva se vzorečkem (6):

$$\text{míra nezaměstnanosti} = (\text{počet nezaměstnaných osob} / \text{EA}) * 100 \quad (6)$$

V ČR průzkum o nezaměstnanosti provádí ČSÚ a stanovuje hodnotu obecné míry nezaměstnanosti, která nadále slouží v mezinárodním srovnávání. Jak je to i u jiných ukazatelů, tak i míra nezaměstnanosti se vzájemně ovlivňuje s ostatními makroekonomickými ukazateli. (Jurečka, 2013, s. 160)

Mezi negativní důsledky nezaměstnanosti, Jurečka (2013, s. 170) řadí například vznik či zvyšování schodku státního rozpočtu, ke kterému může docházet, pokud vysoká míra nezaměstnanosti přetrvává. A to zejména z důvodu toho, že stát musí vyplácet podpory v nezaměstnanosti, vznikají vyšší výdaje spojené s fungováním úřadu práce, ale současně se snižují daňové příjmy státního rozpočtu, a to kvůli nižšímu výběru na dani z příjmu. S nárůstem nezaměstnanosti se může také zvyšovat kriminalita, která následně také vyvolává výdaje ze státního rozpočtu.

2.3 Veřejné finance

Veřejné finance představují klíčovou složku makroekonomické rovnováhy, která významně ovlivňuje hospodářský vývoj každé země. Odrazem fiskální stability státu je jeho schopnost dlouhodobě hospodařit s veřejnými prostředky, efektivně řídit příjmy a výdaje, a udržovat udržitelnou úroveň zadlužení. Ukazatele v této oblasti poskytují důležité informace o zdraví veřejných financí a vytvářejí rámec pro tvorbu hospodářské politiky.

Veřejný dluh, také označovaný jako dluh sektoru vládních institucí, bývá pravidelně sledován jak na národní, tak na evropské úrovni. Veřejný dluh představuje kumulaci schodků veřejných rozpočtů, vznikajících při převýšení výdajů nad příjmy státu v daném období. Tyto deficity jsou často financovány emisí státních dluhopisů nebo přijímáním úvěrů. Výše veřejného dluhu je

důležitým indikátorem fiskální stability a udržitelnosti veřejných financí. V analytické práci bude porovnáván veřejný dluh poměrově vztažený k HDP. (Národní rozpočtová rada, 2022)

Výše veřejného dluhu je ovlivňována celou řadou faktorů. Mezi klíčové patří zejména vztah mezi příjmy a výdaji státu. Pokud výdaje dlouhodobě převyšují příjmy, dochází k hromadění rozpočtových deficitů, které se promítají do růstu dluhu. Významným faktorem je rovněž makroekonomická situace, kdy v období hospodářského poklesu zpravidla klesají daňové příjmy a zároveň rostou výdaje na sociální transfery. Kromě toho má vliv také měnová politika, úrokové sazby, výše státních investic a případné mimořádné události, jako jsou přírodní katastrofy, války či pandemie. Výši dluhu může ovlivnit i politická rozhodnutí o daňové zátěži, míře přerozdělování a rozsahu veřejných služeb. (Eurostat, 2024)

Vysoká úroveň zadlužení může snižovat důvěru investorů, vést k vyšším nákladům na obsluhu dluhu a omezovat fiskální prostor vlády pro další výdaje. Pokud roste podíl prostředků vynakládaných na splátky dluhu, zůstává méně prostředků na investice do vzdělání, zdravotnictví nebo infrastruktury. Na mezinárodní úrovni je výše veřejného dluhu jedním z kritérií hodnocení fiskální udržitelnosti, zejména v rámci Evropské unie, kde je sledována v kontextu Maastrichtských kritérií. (Baldwin, Wyplosz, 2022, s. 454)

Dalším zvoleným makroekonomickým ukazatelem je **rozpočtový deficit či přebytek**, který odráží hospodaření veřejných rozpočtů v dané zemi. Tento ukazatel je nedílnou součástí hodnocení fiskální politiky a slouží jako měřítko toho, zda vláda v daném období utrácí více prostředků, než kolik vybere na příjmech, nebo naopak hospodaří s přebytkem. Vývoj rozpočtového salda bývá podrobně sledován domácími i mezinárodními institucemi, protože má zásadní vliv na výši veřejného dluhu, stabilitu veřejných financí i důvěru finančních trhů ve schopnost státu plnit své závazky. (Eurostat, 2024)

Rozpočtový deficit vzniká v situaci, kdy stát vynakládá více finančních prostředků, než kolik získává z příjmů, jako jsou daně či poplatky, v průběhu jednoho fiskálního roku. Tento schodek je často pokryt půjčkami, například emisí státních dluhopisů, což vede k nárůstu veřejného dluhu. Naopak, pokud stát dosáhne rozpočtového přebytku, může tyto dodatečné prostředky využít k umoření části svého dluhu. (Národní rozpočtová rada, 2022)

Mezi příjmové položky státního rozpočtu patří daňové příjmy, které zahrnují především daň z přidané hodnoty, spotřební daně a daň z příjmů. Další složku tvoří také pojistné na sociální zabezpečení, nedaňové příjmy a příjmy z fondů Evropské unie a dalších finančních mechanismů. Na straně výdajů státního rozpočtu jsou sociální dávky, dále výdaje na investice

do dopravní infrastruktury, školství či zdravotnictví. Významné jsou rovněž neinvestiční transfery obcím a krajům, náklady na obsluhu státního dluhu a výdaje na obranu, bezpečnost a další veřejné služby. (MF ČR, 2025)

3 Analýza makroekonomických ukazatelů

Analytická část je členěna podle tematických oblastí, přičemž v rámci každé oblasti jsou jednotlivé ukazatele nejprve krátce uvedeny, následně je představen vývoj v čase, a poté provedeno srovnání mezi jednotlivými zeměmi. Důraz je kladen nejen na vývoj absolutních hodnot, ale také na dynamiku změn, souvislosti s vnějšími událostmi, a na možné strukturální rozdíly mezi ekonomikami. Výsledkem této metodiky je ucelené zhodnocení ekonomického vývoje sledovaných států a podklad pro formulaci závěrečného shrnutí.

3.1 Metodika analýzy

Metodologickým základem této bakalářské práce je komparativní statistická analýza, která slouží k porovnání vývoje vybraných makroekonomických ukazatelů v pěti evropských zemích – České republice, Slovensku, Polsku, Maďarsku a Slovinsku – v období let 2013 až 2023. Cílem analýzy je identifikovat klíčové rozdíly a společné rysy v ekonomickém vývoji těchto států, a zároveň posoudit jejich postavení v rámci širšího evropského kontextu.

Pro účely analýzy byly vybrány ukazatele, které reprezentují tři základní oblasti makroekonomického hodnocení: ekonomickou výkonnost, cenovou a sociální situaci, a oblast veřejných financí. Konkrétně jde o následující devět ukazatelů: hrubý domácí produkt, hrubý domácí produkt na obyvatele v paritě kupní síly, produktivitu práce, saldo běžného účtu platební bilance v % hrubého domácího produktu, míru inflace, disponibilní příjem domácností v paritě kupní síly, míru nezaměstnanosti, veřejný dluh v % hrubého domácího produktu a rozpočtové saldo v % hrubého domácího produktu.

Data pro analýzu byla čerpána z veřejně dostupných a důvěryhodných statistických zdrojů, zejména z databáze Eurostatu. Veškerá data byla upravena tak, aby byla srovnatelná mezi jednotlivými státy, což znamená, že byla preferována data očištěná o cenové vlivy a vztažená k hrubému domácímu produktu, pokud to bylo relevantní. Vývoj jednotlivých ukazatelů je v práci znázorněn pomocí grafů, které slouží jako vizuální podpora slovního komentáře a interpretace.

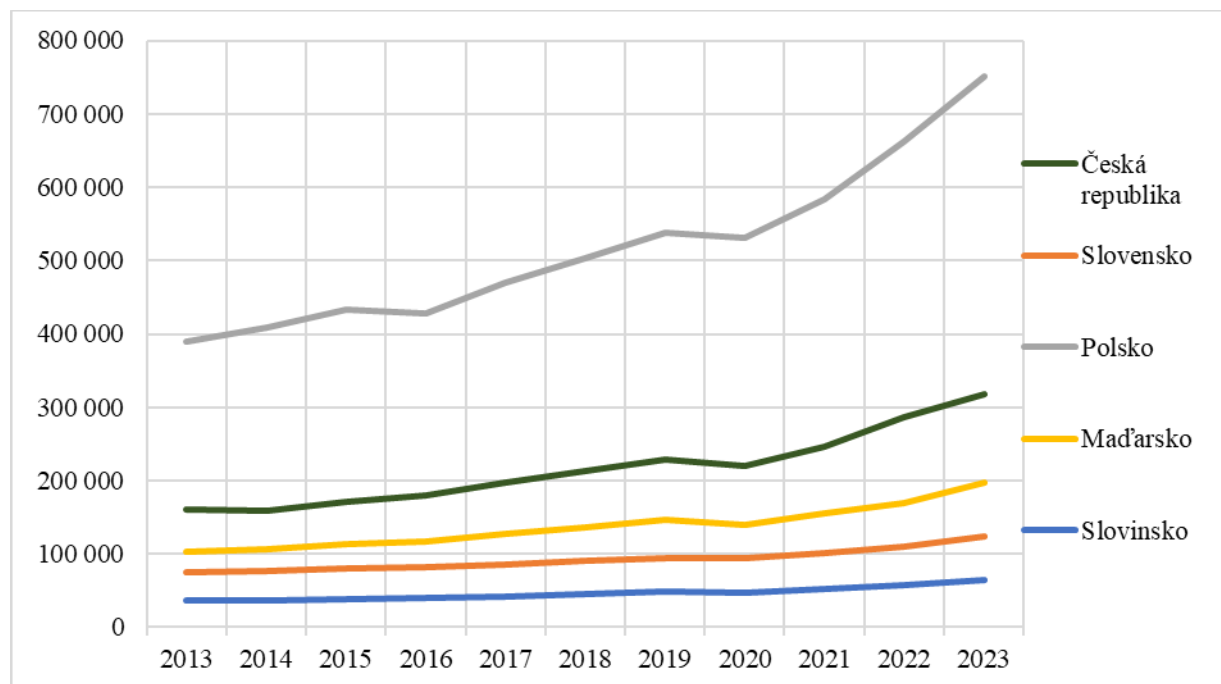
3.2 Analýza ekonomické výkonnosti

Ekonomická výkonnost byla v předchozí části práce vymezena jako klíčový aspekt makroekonomického hodnocení. V rámci této analytické části je její vývoj posuzován prostřednictvím čtyř ukazatelů – hrubého domácího produktu, HDP na obyvatele v PPS, produktivity práce a salda běžného účtu platební bilance v % HDP. Tyto ukazatele umožňují

srovnání celkového výkonu, efektivity hospodářství, a v určité míře i podmínek pro zajištění životní úrovně ve sledovaných státech v čase i mezi sebou.

3.2.1 HDP

V této části je sledován vývoj celkového hrubého domácího produktu v běžných cenách, který slouží k posouzení absolutní velikosti ekonomik jednotlivých států. Data jsou vyjádřena v milionech eur a pokrývají období 2013 až 2023.

Obrázek 1: Celkové HDP (v mil. eur)

Zdroj: Vlastní zpracování podle Eurostat (2025)

Z Obrázku 1 je patrné, že největších hodnot celkového HDP dosahovalo v analyzovaném období Polsko, což je z velké části dáno jeho populační velikostí a rozsáhlejší ekonomikou. V roce 2013 činilo polské HDP 390 177 mil. eur, přičemž v průběhu sledovaného období rostlo až na 751 931 mil. eur v roce 2023. Jedná se tedy o více než 90% nárůst během jedenácti let. Největší meziroční přírůstek lze sledovat mezi lety 2022 a 2023, kdy se HDP zvýšilo o téměř 108 miliard eur, a to z 643 893 na 751 931 mil. eur.

ČR v roce 2013 vykazovala HDP ve výši 160 470 mil. eur, přičemž do roku 2023 vzrostl na 317 385 mil. eur. Nárůst o téměř 157 miliard eur představuje zhruba 98% růst za sledované období. V absolutních číslech zaznamenala česká ekonomika poměrně plynulý růst, přičemž největší skok lze pozorovat mezi lety 2021 a 2022, kde se nachází nárůst z 246 012 na 286 976 mil. eur.

Naopak Slovensko, které patří mezi menší ekonomiku ze zvolených států, vykazuje nižší hodnoty HDP. V roce 2013 dosáhlo HDP úrovně 74 642 mil. eur a v roce 2023 dosáhlo 123 833 mil. eur. HDP se během jedenácti let zvýšilo o více než 66 %, což ukazuje na stabilní, byť mírnější růstový trend. Nejvýraznější zrychlení lze sledovat po roce 2021.

Maďarské HDP vykazovalo podobný trend jako ČR. V roce 2013 činilo 102 211 mil. eur a do roku 2023 vzrostlo na 197 902 mil. eur. Nárůst o 95 691 mil. eur představuje přibližně 94% zvýšení během sledovaného období. Významnější meziroční růst lze pozorovat po pandemickém období, zejména v letech 2021 až 2023.

Slovinsko, které patří mezi nejmenší z analyzovaných ekonomik, mělo v roce 2013 HDP ve výši 36 041 mil. eur a v roce 2023 už 63 951 mil. eur. Tento vývoj představuje nárůst o více než 77 %, což je i přes menší základ důkazem o stabilním růstu. Ekonomika Slovinska rostla pozvolně a bez zásadních výkyvů, přičemž největší tempo růstu nastalo v posledních letech.

Pandemie COVID-19 v roce 2020 ovlivnila ekonomiky všech sledovaných zemí. Zatímco v roce 2019 dosáhla většina zemí historicky vysokých hodnot HDP, v roce 2020 došlo ke zpomalení růstu, případně k mírnému poklesu. Například ČR zaznamenala pouze mírné zvýšení z 229 706 na 229 845 mil. eur. Slovensko ve stejném období kleslo z 94 547 na 92 073 mil. eur. V roce 2021 však došlo ke značnému zotavení u všech států, a to v důsledku uvolnění pandemických opatření a oživení globální ekonomiky, od té doby spíše jen prosperují.

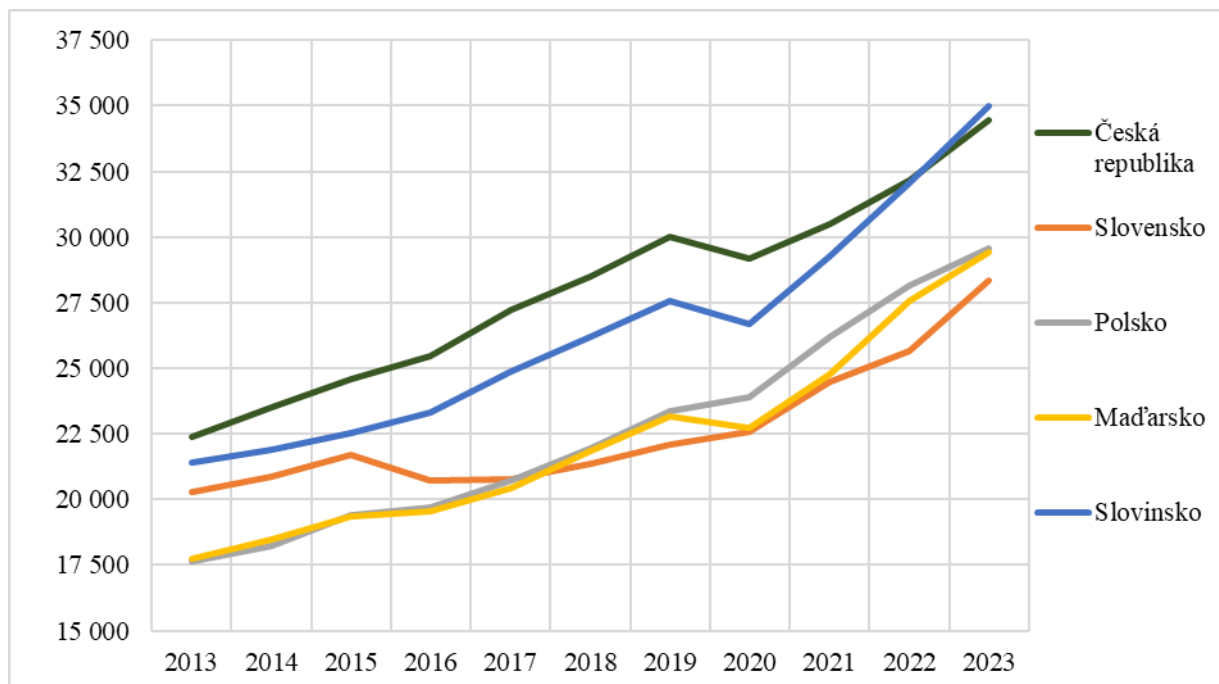
Při porovnání průměrných ročních přírůstků HDP, lze konstatovat, že nejvyšší průměrný růst v absolutních číslech zaznamenalo Polsko přes 32,8 mld. eur ročně, následované ČR, přibližně 14,3 mld. eur ročně. Maďarsko a Slovinsko dosahovalo nižšího průměrného růstu, zatímco Slovensko rostlo nejpomaleji, přibližně o 4,9 mld. eur ročně.

Z vývoje celkového HDP v období 2013–2023 lze vyvodit, že všechny sledované země zaznamenaly pozitivní růst, přičemž tempo růstu bylo nejvyšší u Polska a ČR. Rozdíly mezi zeměmi jsou však ovlivněny nejen velikostí ekonomiky, ale i její strukturou a mírou odolnosti vůči vnějším šokům. Celkové HDP tak poskytuje užitečný obraz o rozsahu a výkonnosti národních ekonomik, ale je vhodné jej dále doplnit ukazateli jako je HDP na obyvatele nebo produktivita práce, které umožňují podrobnější mezinárodní srovnání.

3.2.2 HDP na obyvatele

Následně bude zanalyzován vývoj HDP na obyvatele v PPS, který umožňuje mezinárodně srovnat životní úroveň a ekonomickou výkonnost z pohledu jednotlivce. Přepočet na PPS

eliminuje rozdíly v cenových hladinách mezi státy Data jsou vyjádřena v přepočtu na PPS a pokrývají období 2013 až 2023.

Obrázek 2: HDP na obyvatele v PPS

Zdroj: Vlastní zpracování podle Eurostat (2025)

Z Obrázku 2 vyplývá, že nejvyšších hodnot HDP na obyvatele v PPS dosahovala ve sledovaném období ČR. V roce 2013 činil tento ukazatel přibližně 22 410 eur, přičemž do roku 2023 vzrostl na 34 484 eur. Tento více než 54% nárůst ukazuje na soustavné posilování ekonomické výkonnosti a životní úrovně. Z hlediska trendu je patrný stabilní růst s mírným zpomalením v letech 2020–2021, což souvisí s dopady pandemie COVID-19 a následným zpomalením globální ekonomiky.

Slovinsko si udržovalo vysokou hodnotu HDP na obyvatele po celé sledované období. A stabilně patřilo společně s ČR mezi nejlepší státy z pohledu tohoto ukazatele. V roce 2013 činila hodnota HDP na obyvatele v PPS 21 394 eur a do roku 2023 vzrostla na 35 003 eur. Přestože Slovinsko začínalo v roce 2013 mírně pod úrovní ČR, do roku 2023 ji až předehnilo. Rozdíl mezi těmito dvěma státy se v posledních letech postupně snižoval.

Slovensko se v roce 2013 pohybovalo na úrovni 20 266 eur a v roce 2023 dosáhlo 28 354 eur. Polsko začínalo v roce 2013 s nejnižší hodnotou ze sledovaných zemí, a to 17 640 eur a v roce 2023 dosáhlo 29 577 eur. Z těchto čísel vyplývá, že Polsko během sledovaného období Slovensko mírně předehnilo, a to navzdory tomu, že výchozí hodnota byla nižší. Tento vývoj

lze vysvětlit rostoucí domácí spotřebou, nižší mírou nezaměstnanosti a rychlým růstem HDP ve jmenovateli.

Maďarsko, které na počátku období mělo druhé nejnižší HDP na obyvatele v porovnání s ostatními sledovanými státy 17 750 eur, zaznamenalo do roku 2023 výrazný nárůst až na 29 453 eur. Tento více než 65% růst je nejvyšší z celé skupiny, což naznačuje výrazné zlepšení efektivity hospodářství i zvyšující se životní úroveň. Navzdory tomuto dynamickému vývoji zůstává Maďarsko v roce 2023 stále těsně pod úrovní Polska.

Zajímavé je sledovat i období pandemie COVID-19, kdy ve většině států došlo k přerušení časové řady, a tedy ke změnám metodiky sběru dat. V důsledku toho jsou údaje za některé roky neúplné, a je třeba je interpretovat s rezervou. Přesto lze konstatovat, že po pandemii všechny sledované ekonomiky opět nastartovaly růst a hodnoty HDP na obyvatele v PPS v roce 2023 dosáhly svých historických maxim.

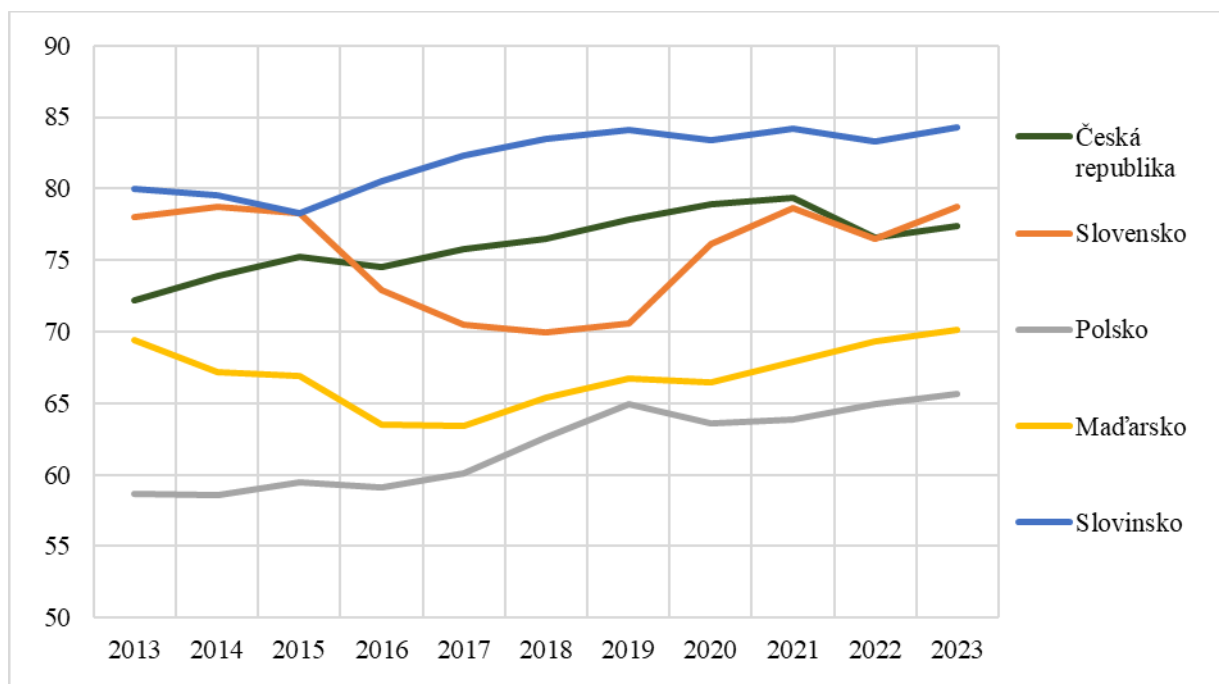
Z komparativní perspektivy je zřejmé, že všechny analyzované země vykazovaly v letech 2013–2023 růst HDP na obyvatele v PPS, avšak s rozdílným tempem a výchozí úrovní. ČR a Slovinsko zůstávají nejuvýše postavenými státy z hlediska životní úrovně, zatímco Maďarsko a Polsko vykazují nejdynamičtější tempo růstu. Slovensko se propadlo na pomyslnou poslední příčku, přičemž jeho relativní pozice se vůči ostatním státům také mírně zhoršila.

3.2.3 Produktivita práce

Dalším analyzovaným ukazatelem ze sekce ekonomické výkonnosti je produktivita práce, která vyjadřuje, kolik hodnoty v podobě HDP se vytvoří za jednu odpracovanou hodinu v ekonomice. Použitý ukazatel je vyjádřen jako index, kde průměr Evropské unie je stanoven na hodnotu 100.

Z Obrázku 3 za období 2013 až 2023 vyplývá, že nejvyšší produktivitu práce dlouhodobě vykazovalo Slovinsko, které se po celé období drželo na úrovních mezi 78 a 85 indexovými body. V roce 2013 dosáhlo hodnoty 80, přičemž v roce 2023 činil index 84,3. To znamená, že produktivita práce v této zemi se drží přibližně na 84 % průměru EU, což je výrazně nad průměrem ostatních porovnávaných zemí.

ČR si v celém období udržovala stabilně vysokou úroveň produktivity, která se pohybovala mezi 72 a 79 body. Po roce 2015 produktivita rostla až k vrcholu v roce 2021, který činil 79,4 indexového bodu, následně mírně klesla. V roce 2023 činila hodnota 77,4.

Obrázek 3: Produktivita práce za odpracovanou hodnotu

Zdroj: Vlastní zpracování podle Eurostat (2025)

Slovensko vstoupilo do sledovaného období s produktivitou 78 bodů, avšak do roku 2019 zaznamenalo postupný pokles až na hodnotu 70,6. Tento sestup lze interpretovat jako důsledek kombinace pomalejšího technologického pokroku a strukturálních změn na trhu práce. Od roku 2021, ale došlo k obratu, a v roce 2023 produktivita opět vzrostla, a to na 78,7, což je mírný nárůst oproti výchozí úrovni v roce 2013. Tato dynamika poukazuje na schopnost slovenské ekonomiky adaptovat se na měnící se podmínky po pandemii.

Maďarsko se po celé období nacházelo pod úrovní ČR, Slovinska i Slovenska, ale zaznamenalo pozvolný růst. Z hodnoty 69,4 v roce 2013 se produktivita zvýšila na 70,1 v roce 2023. Zajímavé je, že v letech 2016–2019 produktivita v Maďarsku spíše stagnovala, což může souviset s nižší mírou technologických investic nebo strukturálními rigiditami na trhu práce. Mírné zlepšení v posledních letech naznačuje přítomnost modernizačních trendů, nicméně Maďarsko zůstává jedním z méně výkonných států ve srovnání s ostatními sledovanými ekonomikami.

Polsko, které bylo na počátku sledovaného období 2013 na nejnižší úrovni 58,7, zaznamenalo mezi lety 2013 a 2023 nejvýraznější růst ze všech sledovaných zemí. V roce 2023 dosáhlo hodnoty 65,7, což představuje zlepšení o 7 indexových bodů. Přestože je to stále pod úrovní ostatních států, dynamika růstu svědčí o zvyšující se efektivitě polské ekonomiky a lepším

využití pracovního času. Tento pozitivní vývoj může souviset se zrychlující se modernizací výrobních procesů, lepší organizací práce a větším zapojením digitálních technologií.

Z komparativního hlediska lze konstatovat, že Slovinsko a ČR vykazují nejvyšší úroveň produktivity práce, přičemž Slovinsko se pohybuje nejbližce unijnímu průměru. Slovensko si prošlo výkyvem, ale vrátilo se na původní úroveň, zatímco Maďarsko a zejména Polsko stále zaostávají. Na druhé straně právě Polsko vykazuje nejvyšší tempo růstu produktivity, což naznačuje potenciál do budoucna.

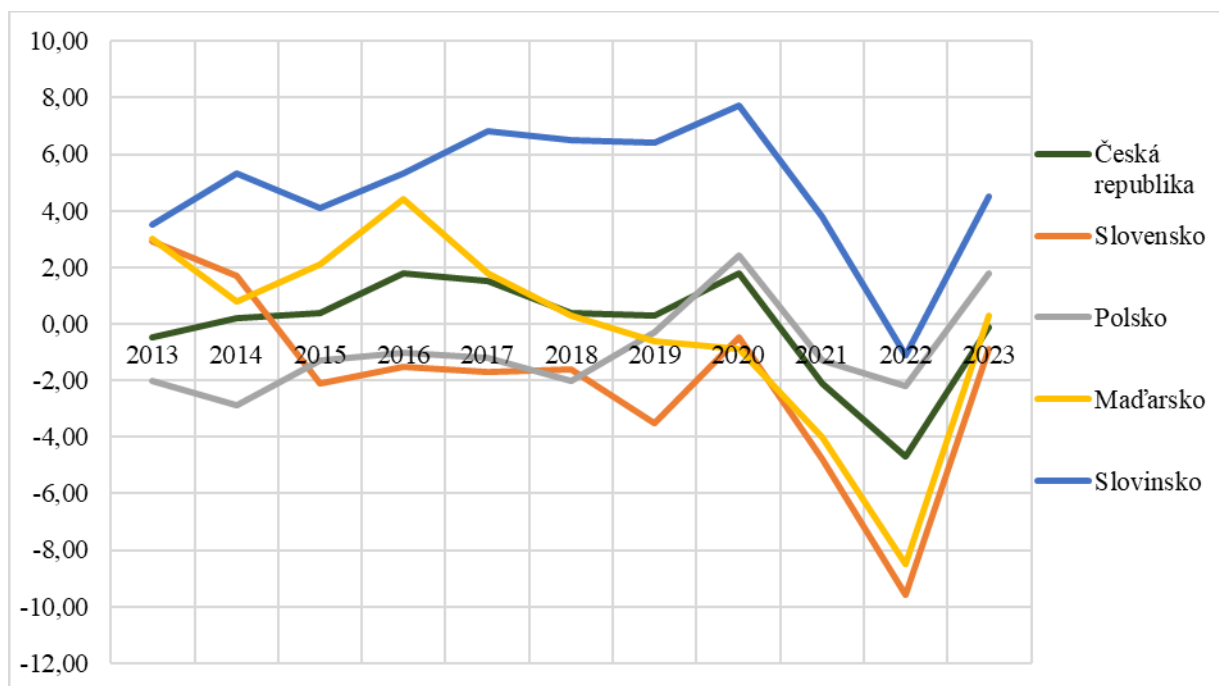
Analýza tohoto ukazatele odhaluje nejen rozdílné výchozí podmínky, ale i různou dynamiku vývoje efektivity práce mezi zeměmi. Je zřejmé, že vyšší produktivita není automaticky spojena s velikostí ekonomiky, ale často odráží technologickou úroveň, kvalitu pracovních procesů a strukturální charakteristiky dané země. Tyto rozdíly je proto vhodné sledovat i ve vztahu k dalším makroekonomickým ukazatelům.

3.2.4 Saldo běžného účtu platební bilance

Saldo běžného účtu platební bilance bude v následné analýze vztaženo k HDP, tím bude umožněno porovnání mezi státy, a to bez ohledu na velikost ekonomiky. Komparativní analýza umožní lépe porozumět tomu, jak jednotlivé ekonomiky zvládaly krizová období, jako byla pandemie covidu-19 či období vysoké inflace.

V období 2013 až 2023 vykazovalo nejstabilnější a dlouhodobě nejvyšší přebytky běžného účtu Slovinsko. V roce 2013 činilo saldo 3,5 % HDP, přičemž v následujících letech se dále zvyšovalo a dosáhlo vrcholu v roce 2020, a to 7,7 % HDP. I přes mírný pokles v letech 2022 a 2023 zůstávalo saldo pozitivní. Slovinsko tedy po celé období vykazovalo stabilní vnější rovnováhu, což může odrážet vysokou konkurenceschopnost a silnou pozici v mezinárodním obchodě.

ČR měla v první části sledovaného období převážně přebytky běžného účtu, přičemž vrcholu dosáhla v roce 2016 a 2020, kdy byla hodnota salda 1,8 % HDP. Po roce 2020 se však saldo postupně zhoršovalo a v letech 2021 a 2022 přešlo do deficitu, který v roce 2022 činil -4,7 % HDP. V roce 2023 došlo k mírnému zlepšení na -0,1 % HDP. Tento vývoj lze vysvětlit kombinací rostoucího dovozu, výplat dividend zahraničním investorům a narušením obchodních vztahů po pandemii a energetické krizi.

Obrázek 4: Saldo běžného účtu v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle Eurostat (2025)

Maďarsko v období 2013 až 2023 vykazovalo relativně stabilní přebytky běžného účtu až do roku 2019. V roce 2013 dosahovalo saldo hodnoty 3,0 % HDP, přičemž v následujících letech se drželo v kladných číslech, protože v roce 2015 činilo 4,4 % HDP, a i v roce 2017 dosáhlo hodnoty 1,8 % HDP. Od roku 2019 však začal být patrný negativní trend. V letech 2019 až 2021 se saldo postupně propadalo z hodnoty -0,6 % HDP v roce 2019 až k -4,0 % HDP v roce 2021. V roce 2022 dosáhl deficit svého vrcholu na -8,5 % HDP, což je nejhlubší záporná hodnota v celém sledovaném období. V roce 2023 se situace mírně zlepšila a saldo dosáhlo kladné hodnoty 0,3 % HDP, což může naznačovat určitou stabilizaci zahraničně obchodní bilance.

Slovensko po většinu období vykazovalo záporné saldo běžného účtu, s výjimkou let 2013 a 2014, kdy se drželo mírně v plusu. Největší deficit Slovensko zaznamenalo v roce 2022, a to ve výši - 9,6 % HDP, což byl vůbec nejnižší výsledek mezi všemi sledovanými zeměmi. V roce 2023 se situace zlepšila na -0,9 % HDP. Tento vývoj ukazuje na strukturální problémy ve vnější rovnováze slovenské ekonomiky, zejména v oblasti zahraničního obchodu a výnosů z kapitálu.

Polsko se po celé sledované období pohybovalo převážně v deficitu. V roce 2020 dosáhlo poprvé kladné hodnoty a saldo mělo hodnotu 2,9 % HDP. V dalších letech se však bilance znovu zhoršila, až v roce 2023 se Polsko opět dostalo na kladnou hodnotu 1,8 % HDP. Tyto

výkyvy mohou odrážet proměnlivost obchodní bilance a příjmů z primárních důchodů, jako jsou dividendy a úroky placené do zahraničí.

Ze statistického hlediska lze tvrdit, že Slovinsko vykazuje nejpříznivější bilanci běžného účtu platební bilance, neboť ve sledovaném období dosahuje převážně přebytkového salda, zatímco Slovensko a Maďarsko vykazují největší výkyvy a největší deficity. ČR a Polsko se pohybují mezi těmito dvěma extrémy, přičemž ČR se v posledních letech přehoupla do deficitu.

3.3 Analýza cenové a sociální situace

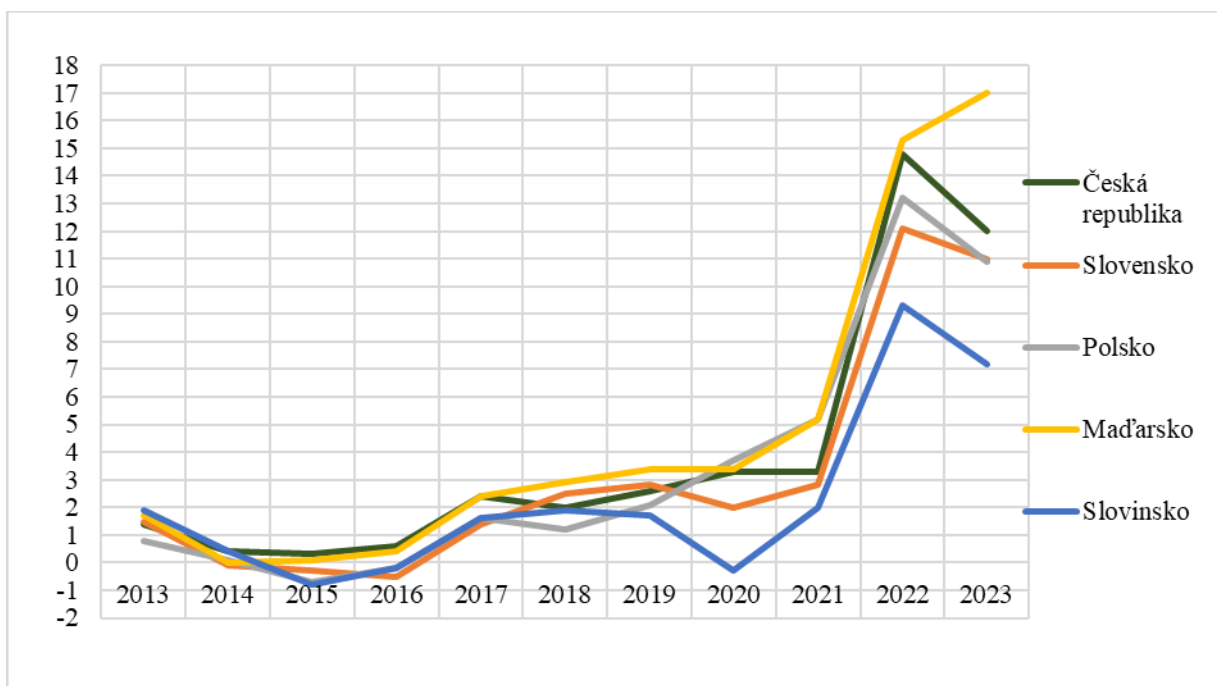
V této části je analyzován vývoj vybraných ukazatelů, které významně ovlivňují životní úroveň obyvatel a celkovou stabilitu ekonomického prostředí ve zkoumaných státech. Míra inflace, disponibilní příjem domácností a míra nezaměstnanosti patří mezi klíčové indikátory schopnosti ekonomiky zajistit cenovou stabilitu, dostatečnou kupní sílu domácností a stabilitu na trhu práce.

3.3.1 Míra inflace

Prvním analyzovaným ukazatelem cenové a sociální situace je míra inflace měřená HICP, která představuje klíčový ukazatel cenové stability. Harmonizace výpočtu tohoto indexu umožňuje přímé porovnání vývoje spotřebitelských cen mezi členskými státy EU. V rámci této analýzy je sledováno tempo růstu cenové hladiny v letech 2013 až 2023.

V období 2013 až 2020 byla míra inflace ve všech sledovaných státech relativně nízká a stabilní. Ve většině zemí se pohybovala v rozmezí přibližně 0 % až 2,5 %, což odpovídá inflačnímu cíli Evropské centrální banky. Například ČR zaznamenala v roce 2013 inflaci ve výši 1,4 %, v roce 2015 poklesla na 0,3 %, ale do roku 2019 se opět zvýšila na 2,6 %. Podobný vývoj vykazovalo Slovensko, které mělo v roce 2014 dokonce zápornou inflaci, a to -0,1 %, čili mírnou deflací.

K zásadnímu zvratu došlo od roku 2021, kdy začaly spotřebitelské ceny ve všech zemích prudce růst. Tento vývoj byl způsoben několika faktory: narušením dodavatelských řetězců po pandemii COVID-19, nárůstem cen energií a surovin, a později i dopady války na Ukrajině. Inflace v ČR vzrostla v roce 2021 na 3,8 % a následně v roce 2022 dramaticky na 14,8 %, což byla jedna z nejvyšších hodnot ze všech sledovaných států. V roce 2023 zůstávala stále vysoká, konkrétně 12,0 %.

Obrázek 5: Míra inflace v HICP

Zdroj: Vlastní zpracování podle Eurostat (2025)

Maďarsko zaznamenalo v roce 2023 dokonce nejvyšší inflaci ze všech analyzovaných zemí, a to 17,0 %. Vývoj v Maďarsku tak poukazuje na silnější zranitelnost vůči cenovým šokům. Polsko mělo rovněž výrazný nárůst inflace z 5,2 % v roce 2021 na 13,2 % v roce 2022, s mírným poklesem na 10,9 % v roce 2023. Inflace v Polsku se udržela na podobných úrovních jako v Česku.

Slovensko a Slovinsko si udržely v průměru mírně nižší inflaci než ostatní státy. V roce 2023 činila inflace na Slovensku 11 %, ve Slovinsku 7,2 %. Zajímavé je, že Slovinsko mělo během celého sledovaného období relativně stabilní cenovou hladinu. Jeho inflace se například v roce 2016 a 2017 držela pod 2 %, což je v kontrastu s jinými ekonomikami v regionu. Tento vývoj může být spojen s nižší domácí poptávkou nebo nižší mírou importované inflace. Avšak Slovinsko zaznamenalo dokonce i deflaci, a to konkrétně v roce 2015, kdy činila míra inflace -0,8 %, v roce 2016 byla na úrovni -0,2 % a v roce 2020 činila -0,3 %.

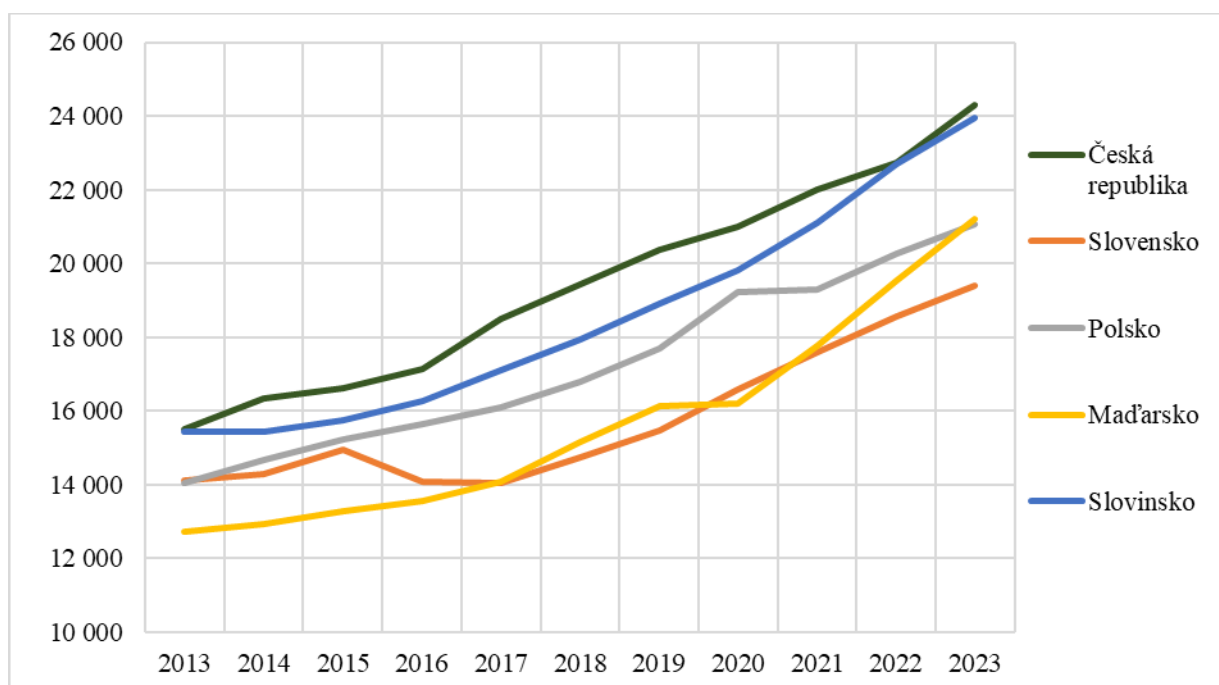
Ze srovnání je patrné, že ve všech analyzovaných zemích došlo po roce 2021 k prudkému nárůstu inflace, přičemž nejvíce byly zasaženy ČR, Maďarsko a Polsko. Nejnižší nárůst zaznamenalo Slovinsko, což může odrážet příznivější domácí cenový vývoj a nižší expozici vůči vnějším šokům. Tento vývoj zároveň ukazuje, že i v rámci eurozóny mohou existovat významné rozdíly ve vývoji inflace mezi jednotlivými členskými státy. Míra inflace je tak silně

ovlivněna nejen domácími podmínkami, ale také vnějšími faktory – zejména energetickou bezpečností, měnovým režimem a strukturou spotřeby.

Lze tedy konstatovat, že analýza HICP ukázala značné rozdíly v míře cenové stability mezi jednotlivými zeměmi v čase. Zatímco v první polovině sledovaného období panovala mezi zeměmi relativní rovnováha, druhá polovina období, zejména roky 2021–2023, odhalila silné rozdíly v míře inflační zátěže.

3.3.2 Disponibilní příjem

Ukazatel disponibilního příjmu domácností na obyvatele v PPS představuje jedno z nejvhodnějších měřítek pro posouzení životní úrovně v jednotlivých zemích. Tento ukazatel je vyjádřen v paritě kupní síly, což umožňuje objektivní mezinárodní srovnání.

Obrázek 6: Disponibilní příjem v PPS na obyvatele

Zdroj: Vlastní zpracování z Eurostat (2025)

Ve zkoumaném období 2013 až 2023 zaznamenaly všechny sledované země soustavný nárůst tohoto ukazatele, což odráží, jak růst mezd, tak i efekt přerozdělovacích mechanismů ve fiskální politice jednotlivých států. Nejvyšších hodnot po celé období dosahovala ČR, jejíž průměrný disponibilní příjem na obyvatele v PPS vzrostl z přibližně 15 518 v roce 2013 na 24 285 v roce 2023. Tento růst o více než 56 % ukazuje na zvyšující se životní úroveň obyvatel a relativně silnou pozici české ekonomiky i systému sociálního zabezpečení.

Na druhém místě se stabilně drželo Slovinsko, které zahájilo sledované období s hodnotou 15 424 a v roce 2023 dosáhlo 23 953. Po celou dobu bylo Slovinsko v těsném závěsu za Českem, přičemž rozdíly mezi těmito dvěma zeměmi zůstávaly relativně stabilní. Tento vývoj potvrzuje, že Slovinsko si dlouhodobě udržuje vysokou úroveň příjmové dostupnosti, přestože se jedná o menší ekonomiku.

Polsko, které začínalo v roce 2013 s příjmem na obyvatele 14 040, zaznamenalo do roku 2023 nárůst na 21 065. Vývoj v Polsku je pozoruhodný především díky jeho dynamice, růst byl konzistentní a stabilní. Tento růst lze přičíst zejména nízké míře nezaměstnanosti, rostoucí produktivitě a příznivému makroekonomickému prostředí.

Slovensko mělo v roce 2013 hodnotu 14 109 a v roce 2023 dosáhlo 19 411, což je nejmenší relativní nárůst mezi sledovanými státy. Přestože se jedná o pozitivní vývoj, z pohledu srovnání je patrné, že tempo růstu příjmů zde zaostává zejména za Polskem, které v roce 2013 mělo nižší výchozí úroveň, ale do konce sledovaného období jej předstihlo. Slovensko si tak postupně zhoršovalo svou relativní pozici mezi sledovanými státy.

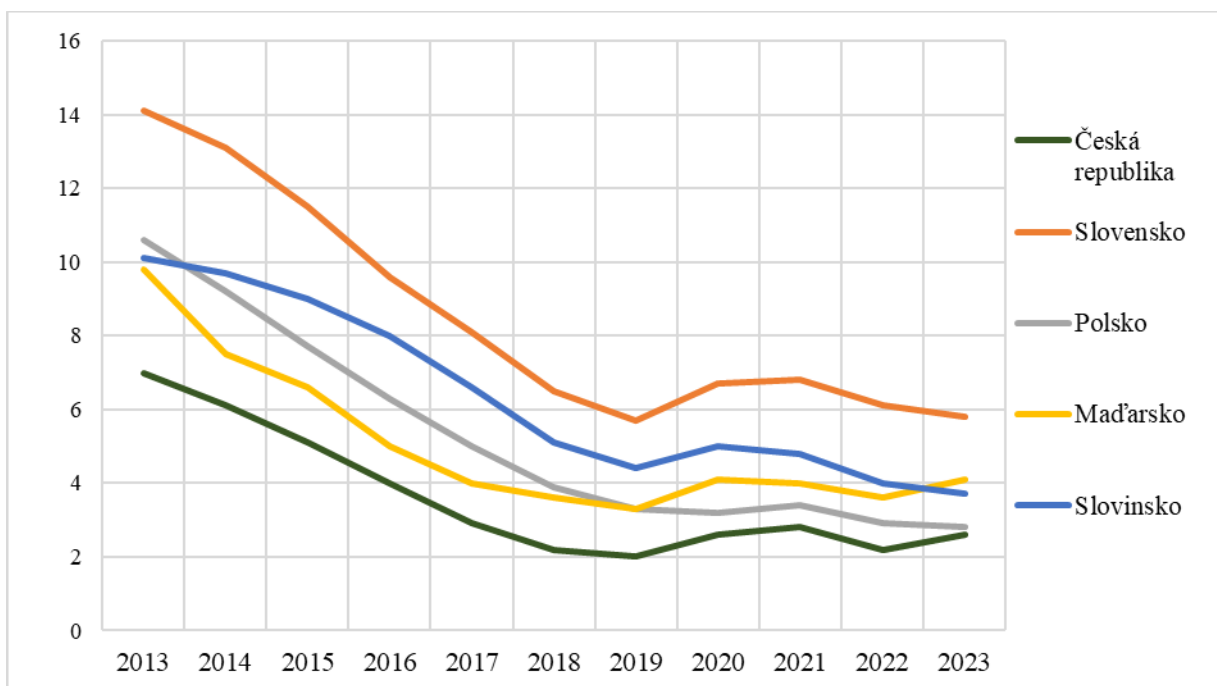
Maďarsko začínalo v roce 2013 s nejnižším disponibilním příjmem 12 715, ale do roku 2023 vzrostl na 21 219, čímž předstihlo Slovensko i Polsko. V relativním vyjádření Maďarsko dosáhlo největšího zlepšení, ačkoli stále nedosahuje úrovně ČR nebo Slovinska.

Po porovnání států se potvrzuje, že ČR a Slovinsko dlouhodobě vykazují nejvyšší hodnoty disponibilního příjmu, zatímco Maďarsko a Polsko vynikají výrazným tempem růstu. Slovensko, které se v začínalo na vyšší úrovni než Polsko a Maďarsko, bylo těmito zeměmi předstiženo. To naznačuje určitou stagnaci růstu příjmů slovenských domácností ve srovnání se sousedními ekonomikami.

Statistická analýza tohoto ukazatele přináší důležité poznatky o vývoji životní úrovně ve středoevropském prostoru. Ačkoli všechny země zaznamenaly růst, dynamika a úroveň příjmů se mezi nimi liší. Ukazatel příjmu v PPS zároveň doplňuje pohled na HDP na obyvatele a poskytuje realističtější představu o tom, jaká je skutečná kupní síla jednotlivců v daných ekonomikách.

3.3.3 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti patří mezi klíčové indikátory vývoje na trhu práce a zároveň odráží celkový stav ekonomiky, a její schopnost generovat pracovní příležitosti. V této části bude analyzován vývoj obecné míry nezaměstnanosti v období 2013–2023.

Obrázek 7: Míra nezaměstnanosti

Zdroj: Vlastní zpracování podle Eurostat (2025)

Z meziročního vývoje je patrné, že všechny analyzované země zaznamenaly do roku 2019 výrazné snížení míry nezaměstnanosti. K nejnižším hodnotám nezaměstnanosti docházelo těsně před pandemií COVID-19, následně došlo k mírnému nárůstu a v posledních letech se, avšak, zase hodnoty postupně stabilizovaly.

ČR dosahovala po celé sledované období nejnižší míry nezaměstnanosti ze všech sledovaných států. V roce 2013 činila míra nezaměstnanosti 7,0 %, ale již v roce 2017 poklesla na 2,9 % a v letech 2018–2019 se dále držela pod hranicí 3 %. V roce 2023 činila nezaměstnanost 2,6 %, což z ní činí jeden z nejlepších výsledků v celé EU. Tento stav lze vysvětlit silnou poptávkou po pracovní síle, nízkou strukturální nezaměstnaností a flexibilitou trhu práce.

Slovensko mělo naopak po celém sledovaném období nejvyšší míru nezaměstnanosti, která v roce 2013 činila 14,1 %. Do roku 2019 klesla na 5,7 %, ale i tak zůstávala výrazně nad úrovní ostatních států. V roce 2023 činila nezaměstnanost 5,8 %, což je téměř trojnásobek české hodnoty. Tento vývoj poukazuje na dlouhodobé problémy slovenského trhu práce – zejména strukturální nezaměstnanost a regionální rozdíly.

Polsko se pohybovalo v mezistupni – v roce 2013 činila míra nezaměstnanosti 10,6 %, ale v roce 2023 klesla na 2,9 %, což je srovnatelné s českou hodnotou. Tento vývoj ukazuje na velmi dynamické zlepšení polského trhu práce, a to navzdory pandemickému výkyvu v roce 2020.

Maďarsko začínalo s mírou nezaměstnanosti 9,8 % v roce 2013. Do roku 2019 poklesla na 3,3 %, přičemž v roce 2023 činila 4,1 %. I přes tento pozitivní vývoj Maďarsko zůstává mírně nad průměrem regionu, což může souviset s nižší mírou participace na trhu práce nebo regionálními rozdíly mezi metropolitními a venkovskými oblastmi.

Slovinsko zaznamenalo obdobný vývoj jako většina zemí. V roce 2013 činila míra nezaměstnanosti 10,1 %, do roku 2019 klesla na 4,4 % a v roce 2023 dosáhla hodnoty 3,7 %. Slovinsko tak patří mezi státy, kterým se podařilo efektivně snížit nezaměstnanost, a přiblížit se hodnotám vyspělých západoevropských ekonomik.

Z Obrázku 7 také vyplývá, že ČR a Polsko vykazují v roce 2023 nejnižší míru nezaměstnanosti z posuzovaných států, přičemž ČR si udržela vedoucí pozici po celé sledované období. Naopak Slovensko dlouhodobě zaostává, a to i přesto, že zaznamenalo výrazné zlepšení. Slovinsko a Maďarsko se drží ve středním pásmu, přičemž vývoj v těchto zemích je relativně stabilní.

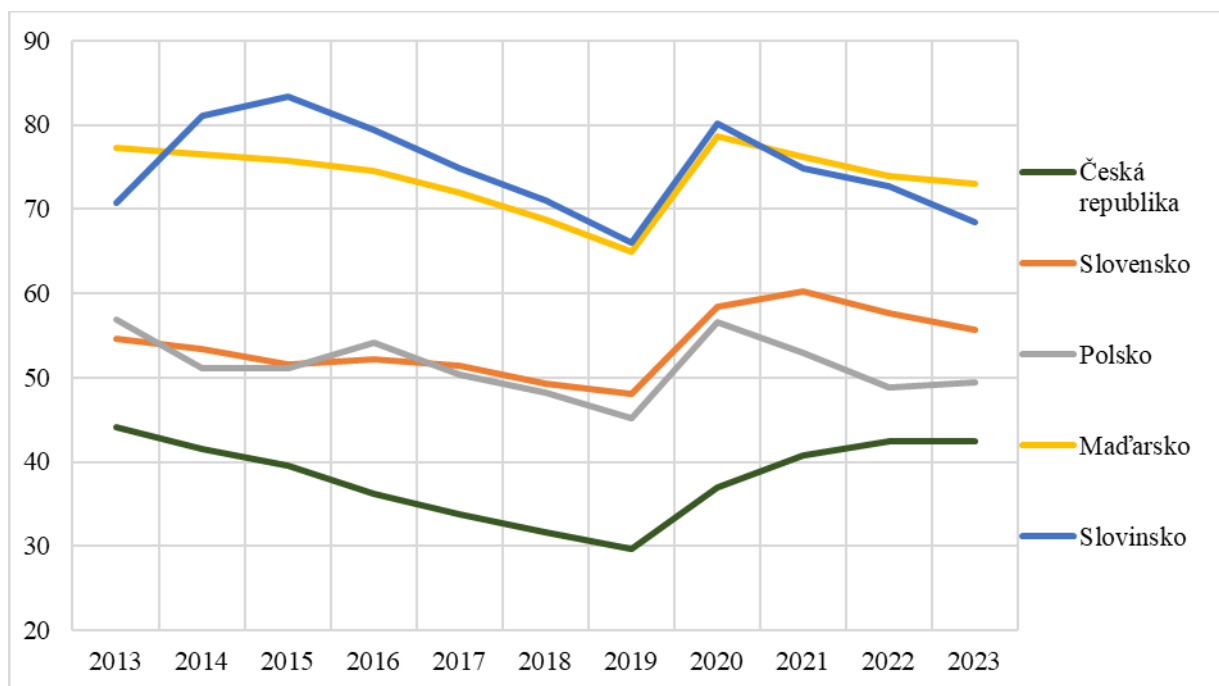
3.4 Analýza veřejných financí

Na teoretické vymezení veřejných financí navazuje tato část práce jejich praktickým porovnáním v rámci vybraných evropských zemí. Cílem je zhodnotit vývoj dvou klíčových ukazatelů, mezi které patří poměr veřejného dluhu k HDP, rozpočtové saldo.

3.4.1 Veřejný dluh

Veřejný dluh je jedním ze základních ukazatelů fiskální stability, který odráží dlouhodobou udržitelnost veřejných financí a schopnost státu plnit své závazky. V této části bude analyzován vývoj poměru veřejného dluhu k HDP v období 2013 až 2023. Porovnání jednotlivých zemí umožní posoudit rozdíly v míře zadlužení, dynamice vývoje a schopnosti států řídit své rozpočty v různých fázích hospodářského cyklu.

Z Obrázku 8 vyplývá, že nejvyšší hodnoty dluhu v poměru k HDP dlouhodobě vykazovalo Maďarsko a Slovinsko, Maďarsko se v roce 2013 pohybovalo na úrovni 77,2 %. V následujících letech sice došlo ke snižování tohoto podílu až na 65,0 % v roce 2019, avšak pandemie COVID 19 tento trend zvrátila. V roce 2021 se dluh opět vyšplhal, a to až na 76,2 % a v roce 2023 činil 73,0 %. Ve vývoji je velmi patrné období pandemie a reakce, která znamenala navýšení veřejného dluhu v poměru k HDP.

Obrázek 8: Veřejný dluh v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle Eurostat (2025)

Slovinsko, mělo v roce 2013 také vysoký poměr dluhu k HDP, a v roce 2016 dosáhlo svého maxima 83,4 % HDP. Poté následovalo postupné snižování až na 66,0 % v roce 2019. Pandemie znovu zvrátila tento trend a v roce 2021 dluh vzrostl na 74,8 %. V roce 2023 se Slovinsku podařilo dluh opět snížit, a to na 68,4 % HDP, což je důkazem účinných konsolidačních opatření.

Slovensko se téměř po celé sledované období pohybovalo nad hranicí 50 %, s výjimkou dvou let. V roce 2013 činil dluh 54,6 % HDP, v roce 2021 se zvýšil až na 60,2 %, a v roce 2023 dosáhl hodnoty 55,6 %. Veřejný dluh Slovenska tak zůstává stabilně nad úrovní Česka a Polska, ale zároveň pod úrovní Maďarska či Slovinska. Relativní stabilita ukazuje, že Slovensko i přes nárůst výdajů během pandemie zvládlo dluh udržet pod kontrolou.

ČR byla až do roku 2019 považována za zemi s jednou z nejnižších úrovní zadlužení v rámci EU. V roce 2013 činil dluh 44,1 % HDP, do roku 2019 se podařilo jeho podíl snížit až na 29,6 %. Pandemie však způsobila dramatický obrat, když v roce 2021 vyskočil podíl na 40,7 %, a do roku 2023 se ještě zvyšoval až na 42,5 % HDP. Přesto si Česko i nadále udržuje poměrově nejnižší dluh v rámci sledovaného souboru států.

Polsko mělo skoro po celé období veřejný dluh mírně pod 55 % HDP. V roce 2013 činil 56,9 %, postupně klesal až na 45,2 % v roce 2019, poté opět vzrostl v souvislosti s pandemií.

V roce 2023 činil podíl dluhu 49,5 %. Polsko se dlouhodobě drží v relativně příznivém fiskálním pásmu, a přestože fiskální expanze během pandemie přinesla nárůst zadlužení, Polsko dokázalo toto zadlužení udržet pod kontrolou, a dokonce ještě o něco snížit.

Z komparativního pohledu je patrné, že Maďarsko a Slovinsko patří mezi nejvíce zadlužené země z analyzovaného souboru, přičemž jejich dluhové zatížení dlouhodobě překračuje hranici 70 % HDP. Naopak ČR a Polsko si i přes krizové roky udržely dluh hluboko pod touto hranicí. Slovensko se dlouhodobě pohybuje kolem 50–60 %, což jej řadí přesně do střední pozice v souvislosti se sledovanými státy.

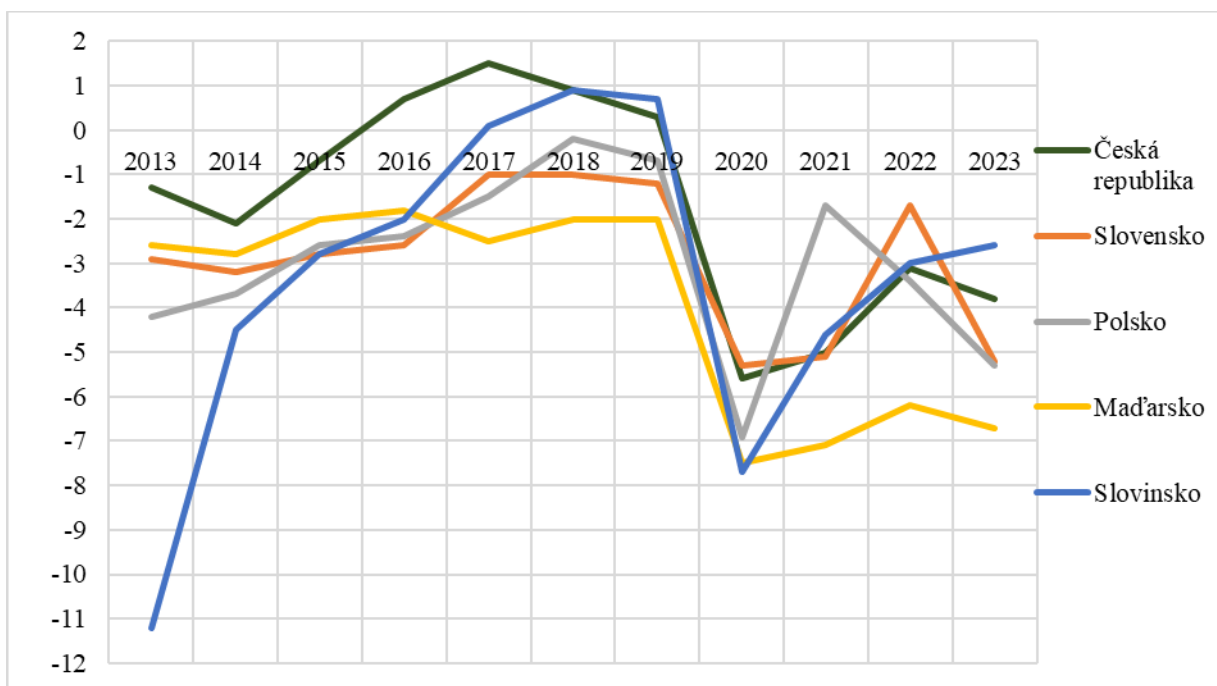
Veřejný dluh je důležitým ukazatelem fiskální stability a schopnosti státu financovat své závazky bez nadměrného zatížení ekonomiky. Analýza ukazuje, že státy se s krizovými situacemi – zejména s pandemií – vyrovnaly různým způsobem. Zatímco v některých zemích jako ČR se podíl veřejného dluhu k HDP od pandemie zvyšoval. Tak ostatní sledované státy dokázaly tento podíl snižovat, ač Maďarsko a Slovinsko se stále pohybují na vysoké úrovni.

3.4.2 Rozpočtový deficit/přebytek

Rozpočtové saldo představuje jeden z nejvýznamnějších ukazatelů hospodaření veřejných rozpočtů. Analýza vývoje rozpočtového salda jako podílu na HDP v pěti sledovaných zemích v období 2013–2023 umožní porovnat schopnost udržet rozpočtovou disciplínu i odolnost veřejných financí v časech hospodářských výkyvů.

V období 2013–2019 vykazovala většina sledovaných zemí mírné deficity nebo se pohybovala v blízkosti vyrovnaného rozpočtu. Například Česká republika se v roce 2013 nacházela na deficitu -1,3 % HDP, ale díky příznivému hospodářskému vývoji a stabilním daňovým příjmům dosáhla v roce 2016 přebytku 0,7 % HDP a v roce 2017 dokonce 1,5 %. Počínaje rokem 2020 se však bilance dramaticky zhoršila v důsledku pandemie COVID-19. V roce 2020 činil deficit -5,6 % HDP, v roce 2021 -5,0 % a v roce 2023 se stále držel na vysoké úrovni -3,8 %.

Podobný vývoj zaznamenalo také Slovensko, které mělo v předpandemických letech trvale mírné deficity, například v roce 2016 dosáhlo -2,6 % HDP a v letech 2017 a 2018 se deficit snížil na -1 % k HDP. V roce 2020 se však deficit prohloubil až na -5,3 %, a v roce 2023 činil -5,2 %. Tento vývoj poukazuje na dlouhodobý rozpočtový deficit, který pandemie pouze umocní.

Obrázek 9: Rozpočtový deficit/přebytek v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle Eurostat (2025)

Polsko bylo v letech 2013 až 2019 rovněž mírně deficitní, ale na rozdíl od Slovenska dosáhlo i krátkého přebytku, a to v roce 2018 v poměru 0,2 % k HDP. Během pandemie však došlo ke skokovému prohloubení deficitu až na -6,9 % v roce 2020, přičemž v roce 2023 se rozpočtové saldo udrželo na úrovni -5,3 %, tedy stále výrazně pod maastrichtskou hranicí, která je dle ČNB (2025) stanovena na maximálně 3 % deficitu.

Maďarsko po většinu sledovaného období vykazovalo vyšší deficity než ostatní země ve sledované skupině. Od roku 2013 do roku 2019 se jeho rozpočtový deficit pohyboval mezi -2 a -2,6 %, přičemž přebytek nezaznamenalo ani v jednom období. V roce 2020 se saldo výrazně zhoršilo na -7,5 % a v roce 2023 dosáhlo -6,7 %, což je vůbec nejhorší výsledek v daném roce ze všech analyzovaných států.

Slovinsko vykázalo velmi výrazné deficity v prvních letech sledovaného období, v roce 2013 až -11,2 % HDP, což je vůbec nejhorší výsledek v analyzovaném souboru. Následně se však fiskální situace postupně zlepšovala a v roce 2018 se dokonce přehoupl do přebytku 0,9 %. V roce 2020 však opět došlo k prudkému propadu na -7,7 %, a v roce 2023 byl deficit -2,6 %, tedy jako jediný stát se Slovinsko vrátilo pod maastrichtskou hranici.

Všechny analyzované země tedy zaznamenaly v roce 2020 skokové zhoršení rozpočtového salda v důsledku pandemie. V letech 2021–2023 sice došlo k mírnému zotavení, nicméně žádná

z ekonomik, s výjimkou Slovinska, se nedostala pod hranici deficitu 3 % HDP. Největší strukturální problémy vykazuje v tomto ohledu Maďarsko, naopak nejpříznivější vývoj ve fiskální konsolidaci lze zaznamenat v již zmiňovaném Slovinsku.

Zatímco některé země zvládly fiskální výkyvy v reakci na krizové situace lépe, jiné se nadále potýkají s vysokou mírou schodku. Ukazatel rozpočtového salda má přímý dopad na výši veřejného dluhu a celkovou důvěryhodnost státu na finančních trzích, a proto je jeho sledování klíčové z hlediska dlouhodobé fiskální udržitelnosti.

3.5 Shrnutí analýzy

Analytická část práce byla zaměřena na porovnání vývoje devíti vybraných makroekonomických ukazatelů v pěti evropských zemích – ČR, Slovensku, Polsku, Maďarsku a Slovinsku – v období let 2013 až 2023. Pro každý ukazatel byl sledován jeho vývoj v čase, rozdíly mezi jednotlivými státy a možné příčiny těchto rozdílů. Cílem této části bylo získat ucelený přehled o vývoji hospodářské situace v jednotlivých zemích a naplnit tím hlavní cíl práce – zhodnotit stav a vývoj makroekonomických ukazatelů ve vybraných evropských státech. V odpovědi na výzkumnou otázku (*Jak se vybrané země v průběhu poslední dekády vyvíjely z hlediska ekonomické výkonnosti, cenové stability, životní úrovně, trhu práce a veřejných financí?*) lze nejpodstatnější zjištění analýzy shrnout následujícím způsobem.

Z hlediska HDP bylo největší ekonomikou po celé období Polsko, následované ČR. Slovensko a Slovinsko patřily k menším ekonomikám, přesto si udržely stabilní růst. Podobné výsledky byly zaznamenány i u HDP na obyvatele v PPS, který reflektuje životní úroveň obyvatel. Nejvyšší hodnoty dosahovalo dlouhodobě Slovinsko a ČR, zatímco Slovensko a Maďarsko měly nižší úrovně, přičemž Polsko v posledních letech výrazně posílilo.

Produktivita práce na odpracovanou hodinu byla nejvyšší ve Slovinsku a v ČR. Polsko a Maďarsko sice dosahovaly nižších hodnot, ale jejich tempo růstu bylo nejvyšší, což ukazuje na jejich potenciál do budoucna. Inflace se až do roku 2020 držela na nízké a stabilní úrovni, avšak po pandemii a v souvislosti s energetickou krizí prudce vzrostla ve všech zemích. Nejvyšší inflaci zaznamenalo Maďarsko, zatímco nejnižší hodnoty byly ve Slovinsku.

Disponibilní příjem domácností na obyvatele v PPS byl nejvyšší v České republice a Slovinsku. Polsko a Maďarsko za poslední roky výrazně zlepšily svou pozici, zatímco Slovensko za nimi začalo zaostávat. U salda běžného účtu platební bilance byly výsledky výrazně rozdílné, Slovinsko si udržovalo stabilní přebytek, zatímco Slovensko, Maďarsko a později i Česko a Polsko přešly do deficitu.

Veřejný dluh jako podíl na HDP byl dlouhodobě nejnižší v České republice a Polsku, zatímco nejvyšší zadlužení vykazovalo Maďarsko a Slovinsko. Pandemie způsobila nárůst zadlužení ve všech státech. Rozpočtové saldo reagovalo podobně – všechny země se po roce 2020 propadly do hlubokého deficitu. K roku 2023 se pouze Slovinsku podařilo vrátit se pod maastrichtskou hranici -3 % HDP.

Míra nezaměstnanosti byla po celé sledované období nejnižší v České republice, která se stabilně držela pod hranicí 3 %. Slovensko naopak dlouhodobě dosahovalo nejvyšší nezaměstnanosti, zatímco Polsko se výrazně zlepšilo a v roce 2023 mělo srovnatelnou úroveň s Českem.

Z hlediska jednotlivých států lze pak konstatovat následující hlavní zjištění. ČR si v rámci sledovaného období udržovala velmi dobré výsledky napříč většinou makroekonomických ukazatelů. Vykazovala nejvyšší disponibilní příjem domácností, nízkou nezaměstnanost, stabilní veřejné finance a vysokou produktivitu práce. Naopak slabší výsledky byly zaznamenány u inflace po roce 2021 a rovněž se zhoršilo saldo běžného účtu. Doporučením může být posílení vnější konkurenceschopnosti, například podporou exportní diverzifikace a snižováním závislosti na energetických vstupech. Pro zvýšení efektivity státní správy by bylo vhodné pokračovat v digitalizaci úředních procesů a zjednodušování administrativních povinností podnikatelů.

Slovensko dosahovalo ve většině ukazatelů spíše průměrných hodnot, často zaostávalo za ostatními zeměmi regionu. Nejvýraznějším problémem zůstává dlouhodobě vyšší míra nezaměstnanosti a nižší disponibilní příjem domácností. Naopak pozitivem je relativně nízký veřejný dluh a stabilita inflace v některých obdobích. Slovensko by se mělo zaměřit na zvýšení kvality vzdělávacího systému a lepší propojení absolventů se skutečnými potřebami trhu práce. Současně je žádoucí zjednodušit procesy na trhu práce a podpořit regionální mobilitu pracovní síly, například rozvojem dopravní dostupnosti méně rozvinutých oblastí. Pro zvýšení disponibilního příjmu domácností by se mohlo zaměřit na podporu růstu mezd prostřednictvím rozvoje odborných dovedností pracovníků a posilování inovační kapacity podniků.

Polsko působilo jako dynamická a rostoucí ekonomika. Největší absolutní HDP, rostoucí HDP na obyvatele a zlepšující se míra nezaměstnanosti poukazují na pozitivní trend. Mezi slabší stránky však patří vysoká inflace a relativně nižší produktivita práce ve srovnání s ostatními sledovanými státy. Doporučení pro Polsko zahrnuje především posílení cenové stability prostřednictvím cílené měnové politiky zaměřené na udržení inflačního cíle a regulací domácí

poptávky. Pro zvyšování produktivity práce by bylo vhodné podpořit investice do inovací, digitalizace a modernizace průmyslu, včetně podpory malých a středních podniků v přechodu na nové technologie.

Maďarsko se v rámci sledovaných ukazatelů nacházelo spíše ve slabším postavení, zejména z hlediska inflace, která zde dosahovala nejvyšších hodnot, a v oblasti zadlužení, kde vykazovalo dlouhodobě vysoký veřejný dluh. Rozpočtové saldo se po roce 2020 výrazně propadlo. Naopak pozitivem byl pokles míry nezaměstnanosti. Maďarsko by mělo klást důraz na konsolidaci veřejných financí, například zavedením víceletých rozpočtových rámců a výdajových stropů. Stabilizaci cenové hladiny by napomohlo posílení důvěry v měnovou a fiskální politiku, včetně transparentnější komunikace centrální banky a vlády směrem k veřejnosti.

Slovinsko vykazovalo vyvážené a dlouhodobě stabilní výsledky. Ve většině ukazatelů – včetně HDP na obyvatele, produktivity práce, běžného účtu a inflace – patřilo k nejlepším. Výzvou zůstává vysoký veřejný dluh a jeho dlouhodobá udržitelnost. Přes dobrou fiskální disciplínu by se země měla zaměřit na další zefektivnění struktury veřejných výdajů, například prostřednictvím důslednějšího hodnocení efektivity investičních projektů a optimalizace státních subvencí. Dále by bylo vhodné pokračovat ve stabilní fiskální politice s důrazem na udržení udržitelného tempa zadlužování.

Na základě porovnání devíti vybraných makroekonomických ukazatelů v pěti evropských státech, lze tvrdit, že ekonomická situace těchto zemí se i přes sdílené regionální podmínky vyvíjela různorodě. ČR a Slovinsko si dlouhodobě udržují stabilní makroekonomické prostředí, Polsko a Maďarsko ukazují dynamický, ale méně vyrovnaný vývoj, zatímco Slovensko čelí strukturálním slabinám, zejména na trhu práce a v oblasti příjmů domácností. Tato zjištění ukazují na odlišnou míru připravenosti jednotlivých zemí čelit vnějším výzvám a potvrzují význam systematického sledování a vyhodnocování makroekonomických ukazatelů při formování hospodářské politiky.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zhodnotit vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů ve státech, konkrétně České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska a Slovinska v období let 2013–2023. Na základě komparativní statistické analýzy veřejně dostupných datových zdrojů byly porovnány klíčové ukazatele spadající do tří tematických oblastí: ekonomická výkonnost, cenová a sociální situace a oblast veřejných financí.

Teoretická část práce představila základní rámec makroekonomie, její cíle a nástroje. Následně byly detailně popsány jednotlivé makroekonomické ukazatele, jejich význam, metodika výpočtu a faktory, které je ovlivňují. Tato část sloužila jako teoretický základ pro analytickou část práce.

Analytická část se zaměřila na porovnání vývoje devíti ukazatelů: celkového HDP, HDP na obyvatele v PPS, produktivity práce, salda běžného účtu platební bilance, míry inflace HICP, disponibilního příjmu domácností v PPS, míry nezaměstnanosti, veřejného dluhu a rozpočtového salda. V rámci každého ukazatele byl sledován vývoj v časové řadě, a zároveň bylo provedeno srovnání mezi jednotlivými státy.

Z provedené analýzy vyplynulo, že z hlediska ekonomické výkonnosti si v absolutních hodnotách nejlépe vedlo Polsko, které zaznamenalo stabilní růst HDP. V relativních ukazatelích, jako je HDP na obyvatele nebo produktivita práce, se však na předních příčkách umisťovalo Slovinsko, což poukazuje na vyšší efektivitu ekonomiky v přepočtu na obyvatele. Česká republika si v obou kategoriích vedla stabilně a držela se ve vyšším průměru sledovaných zemí. U salda běžného účtu vykazovalo Slovinsko stabilní přebytek, zatímco ostatní státy přešly postupně do deficitu.

Z hlediska cenové a sociální situace došlo po roce 2020 ke skokovému nárůstu inflace, přičemž nejvyšší hodnoty zaznamenalo Maďarsko. Slovinsko si udrželo nejstabilnější cenovou hladinu. Nejvyšší hodnoty disponibilního příjmu na obyvatele byly dlouhodobě v České republice a Slovinsku. Nezaměstnanost byla nejnižší v ČR, naopak nejvyšší na Slovensku, přičemž Polsko dosáhlo výrazného zlepšení.

Veřejné finance byly výrazně ovlivněny pandemií, která vedla k nárůstu veřejného dluhu a rozpočtových deficitů. Polsko a Česká republika měly nejnižší úroveň zadlužení, zatímco Maďarsko a Slovinsko nejvyšší. V rozpočtovém saldu zaznamenalo zlepšení ke konci sledovaného období pouze Slovinsko.

Na základě výsledků analýzy lze konstatovat, že žádný stát nevykazoval jednoznačnou dominanci ve všech oblastech. Jednotlivé ukazatele odhalily specifické silné i slabé stránky sledovaných ekonomik. Slovinsko se profiluje jako vyspělá a stabilní ekonomika s vysokou efektivitou a životní úrovní, byť s vyšším veřejným dluhem. Polsko vykazuje silný růst a hospodářskou dynamiku, avšak v oblasti cenové stability a produktivity práce se ukázaly rezervy. ČR se prezentovala stabilním vývojem napříč většinou ukazatelů, přesto čelí výzvam v oblasti inflace a zahraniční rovnováhy. Slovensko zůstává pod průměrem regionu, zejména v oblasti trhu práce a příjmů domácností. Maďarsko vykazuje známky nerovnováhy, zejména v cenové oblasti a veřejných financích. Na základě těchto zjištění lze obecně doporučit posílení investic do lidského kapitálu, zefektivnění veřejných výdajů, podporu inovací a přijetí strukturálních opatření zaměřených na zvýšení konkurenceschopnosti a makroekonomické stability jednotlivých zemí.

POUŽITÁ LITERATURA

1. BALDWIN, Richard a WYPLOSZ, Charles. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada, 2013. 584 s. ISBN 978-80-247-4568-8.
2. CFI. *Macroeconomics*. [online] 2024 Dostupné z: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/macroeconomics/>. [cit. 2024-11-09].
3. ČNB. *Kritéria konvergence*. [online] 2025. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/hospodarska-a-menova-politika-v-eu/-kriteria-konvergence/. [cit. 2025-04-20].
4. ČNB. *Odlíšnosti v měření růstu spotřebitelských cen*. [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-menove-politice/boxy-a-clanky/Odlisnosti-v-mereni-rustu-spotrebitelskych-cen-z-pohledu-narodniho-konceptu-CPI-oproti-harmonizovanemu-indexu-EU-HICP/>. [cit. 2025-03-08].
5. ČNB. *Platební bilance*. [online] 2025 Dostupné z: https://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/bpm6_bop_cs.pdf. [cit. 2024-11-10].
6. ČNB. *Zpráva o vývoji platební bilance*. [online] 2023. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/aktuality/Zprava-o-vyvoji-platebni-bilance-2022/>. [cit. 2024-11-10].
7. ČSÚ. *Metodické poznámky - Výběrové šetření pracovních sil*. [online]. 2021 Dostupné z: https://csu.gov.cz/zam_vsps. [cit. 2025-03-15].
8. ČSÚ. *Průměrná mzda a evidenční počet zaměstnanců - Metodika*. [online]. 2025. Dostupné z: https://csu.gov.cz/1-pmz_m. [cit. 2025-04-05].
9. *EKONOMIKA ONLINE. Co je inflace* [online]. 2015. Dostupné z: <https://ekonomikaonline.cz/334/co-je-inflace/#more-334>. [cit. 2024-11-8].
10. EUROSTAT. *Adjusted gross disposable income of households per capita in PPS*. [online]. 2025. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00113/default/table?lang=en>. [cit. 2025-04-19].
11. EUROSTAT. *Current account balance - annual data*. [online]. 2025. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsbp20_custom_16347977/default/table?lang=en. [cit. 2025-04-19].
12. EUROSTAT. *General government gross debt - annual data*. [online]. 2025. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teina225/default/table>. [cit. 2025-04-20].

13. EUROSTAT. *Government deficit/surplus, debt and associated data*. [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1__custom_16348469/default/table?lang=en. [cit. 2025-04-20].
14. EUROSTAT. *Government finance statistics*. [online]. 2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_finance_statistics. [cit. 2025-03-23].
15. EUROSTAT. *Gross domestic product at market prices* [online]. 2025. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00001/default/table?lang=en>. [cit. 2025-04-18].
16. EUROSTAT. *Gross domestic product (GDP) and main components per capita*. [online]. 2025. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_pc/default/table?lang=en. [cit. 2025-04-18].
17. EUROSTAT. *HICP - inflation rate*. [online] 2025. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00118__custom_16347455/default/table?lang=en. [cit. 2025-04-19].
18. EUROSTAT. *Labour productivity per person employed and hour worked*. [online]. 2025. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem160__custom_16347025/default/table?lang=en. [cit. 2025-04-18].
19. EUROSTAT. *Total unemployment rate*. [online]. 2025. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203__custom_16348642/default/table?lang=en. [cit. 2025-04-20].
20. FINANCE. [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.finance.cz/makrodata-eu/hdp/vypocet/>. [cit. 2025-03-01].
21. FINEX. *Co je to parita kupní síly? Proč parita nefunguje?* [online]. 2024. Dostupné z: <https://finex.cz/parita-kupni-sily/>. [cit. 2025-04-05].
22. FLEISCHMANN, Luboš. *Evropská hospodářská a měnová unie v souvislostech*. Praha: Grada Publishing, 2022. 165 s. ISBN 978-80-271-1026-1.
23. FOCUSECONOMICS. *GDP per capita*. [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.focus-economics.com/economic-indicator/gdp-per-capita/>. [cit. 2025-03-02].
24. HOLMAN, Robert. *Makroekonomie*. Praha: C.H. Beck, 2018. 480 s. ISBN 978-80-7400-541-1.

25. IBRECAP. *Macroeconomic Objectives*. [online]. 2020. Dostupné z: <https://ibrecap.com/DP/Macroeconomic%20Objectives>. [cit. 2024-11-8].
26. INVESTOPEDIA. *GDP Per Capita: Definition, Uses, and Highest Per Country*. [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/p/per-capita-gdp.asp>. [cit. 2025-03-02].
27. INVESTOPEDIA. *What Is Disposable Income*. [online]. 2025. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/d/disposableincome.asp>. [cit. 2025-04-12].
28. JENPRACE. *Produktivita práce - její ukazatele a výpočet*. [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.jenprace.cz/magazin/produktivita-prace-jeji-ukazatele-a-vypocet>. [cit. 2025-03-28].
29. JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. Praha: Grada, 2013. 352 s. ISBN 978-80-247-4386-8.
30. KB. *Státní rozpočet*. [online]. 2025. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/podpora/slovník/vyrazycinajici-na-s/statni-rozpocet>. [cit. 2025-04-11].
31. KURZYCZ. *Intervence*. [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/stat/intervence/>. [cit. 2024-11-13].
32. KURZYCZ. *Prvotní důchody*. [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/ekonomika/prvotni-duchody/>. [cit. 2024-11-10].
33. LIPOVSKÁ, Hana. *Moderní ekonomie: jednoduše o všem, co byste měli vědět*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0120-7.
34. MALÍKOVÁ, Tereza. *Fiskální politika*. [online]. ORANGEACADEMY. 2023. Dostupné z: <https://orangeacademy.cz/clanky/fiskalni-politika/>. [cit. 2024-11-15].
35. MANKIWI, Gregory. *Principles of Economics*. 8. edition. CENGAGE Learning, 2017. ISBN 978-1-305-58512-6.
36. MF ČR. *Deficit státního rozpočtu za rok 2024*. [online]. 2025. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2025/pokladni-plneni-sr-58324>. [cit. 2025-03-29].
37. POHANKA, Pavel. *Cenová stabilita*. [online]. 2024 Hyponamíru. Dostupné z: <https://www.hyponamiru.cz/slovník-pojmu/cenova-stabilita/>. [cit. 2024-11-8].
38. ROZPOCTOVARADA. *Vše o veřejných financích*. [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.rozpocetovarada.cz/o-verejnych-financich/vse-o-verejnych-financich/>. [cit. 2025-03-23].
39. TUTOR2U. *Disposable income*. [online]. 2024. Dostupné z: https://www.tutor2u.net/economics/reference/disposable-income-and-its-influence-on-consumer-spending?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-04-12].

40. URBAN, Jan. *Teorie národního hospodářství*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 559 s. ISBN 978-80-7357-579-3.
41. VOVCR. *Důchodová politika*. [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.vovcr.cz/odz/ekon/436/page23.html>. [cit. 2024-11-15].
42. WORKINTENSE. *Produktivita práce je cíl k úspěšnému podnikání*. [online]. 2025. Dostupné z: <https://workintense.cz/cs/aktuality/produktivita-prace-je-cil-k-uspesnemu-podnikani>. [cit. 2025-03-28].